

**FORBUDET MOT UTVISNING I STRID MED EMK
ARTIKKEL 3 – KRAV OM "REAL RISK".**

Kandidatnummer: 600
Leveringsfrist: 25.04.08

Til sammen 17626 ord

24.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>3</u>
1.1	TEMA OG PROBLEMSTILLING.....	3
1.2	RETTSKILDER OG METODE	7
1.3	VIDERE FRAMSTILLING	10
<u>2</u>	<u>ENKELTE GRUNNLEGENDE UTGANGSPUNKTER.....</u>	<u>12</u>
2.1	UTVIKLINGEN AV DET EKSTERRITORIELLE VERNET	12
2.2	HENSYNE NE BAK FORBUDET MOT UTVISNING I STRID MED EMK ARTIKKEL 3.....	15
<u>3</u>	<u>INNHALDET I VILKÅRET "REAL RISK".</u>	<u>17</u>
3.1	HVA VIL DET SI AT DET FORELIGGER "RISK"	18
3.1.1	Farens opphav	18
3.1.1.1	Ikke-statlige aktører	19
3.1.1.2	Situasjonen i mottakerlandet og kravet til manglende beskyttelse	22
3.1.2	Farens innhold	25
3.2	HVA VIL DET SI AT FAREN ER "REAL?"	32
3.2.1	Betydningen av tidligere krenkels er av artikkel 3	33
3.2.1.1	Betydningen av klagerens subjektive frykt	33
3.2.1.2	Betydningen av at klageren tilhører en utsatt gruppe	35
3.2.1.3	Betydningen av at det foreligger trusler mot klageren	37
3.2.1.4	Betydningen av hvor de tidligere krenkelsene har funnet sted.....	39
3.2.1.5	Situasjonen i mottakerlandet	40
3.2.1.6	Betydningen av utsenderstatens vurderinger	44
3.2.1.7	Oppsummering	46

3.2.2	Vurderingen av "real" der det ikke foreligger tidligere krenkelser.....	48
3.2.2.1	Mottakerlandets nasjonale lovgivning.....	48
3.2.2.2	Mottakerlandets myndigheter.....	49
3.2.2.3	Utsenderstatens vurderinger.....	50
3.2.2.4	Oppsummering.....	52
3.2.3	Risikoen for at faren inntreffer	54
3.2.4	Tidspunktet for risikovurderingen	55
3.2.4.1	Klageren er sendt ut av landet.....	55
3.2.4.2	Klageren er fortsatt i utsenderstaten	56
<u>4</u>	<u>OPPSUMMERING/KONKLUSJON.....</u>	<u>57</u>
<u>5</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>60</u>
<u>6</u>	<u>DOMSREGISTER.....</u>	<u>61</u>

1 INNLEDNING

1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING

Denne avhandlingen tar sikte på å klarlegge innholdet i forbudet mot utvisning i strid med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 3(EMK).¹ Mer presist vil avhandlingen se på hva som ligger i det domstolskapte kravet om at det må foreligge ”real risk” for behandling i strid med EMK artikkel 3 i det landet en person tenkes utvist til. Avhandlinger omhandler således det eksterritorielle vernet i artikkel 3. Artikkel 3 lyder:

”ingen må bli utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.”

Bestemmelsen er ufravikelig, det kan ikke gjøres unntak fra regelen i krig eller nødssituasjon, dette følger av Konvensjonen art 15(2). Det presiseres at artikkel 3 kun er bindende for stater som har ratifisert konvensjonen og det den ikke pålegger plikter for de stater som ikke har ratifisert Konvensjonen.²

Utgangspunktet er at alle stater har en suveren rett til å regulere adgangen til, opphold i og utvisningen fra staten.³ Artikkel 3 gir ingen generell rett til ikke å bli utvist.⁴ Imidlertid kan i visse tilfeller en utvisning være i strid med artikkel 3 dersom det er reell fare for at vedkommende i mottakerlandet vil bli utsatt for behandling i strid med bestemmelsen. Det er da snakk om de tilfeller der det er fare for at vedkommende ved en eventuell utsendelse vil bli

¹ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4 November 1950

² EMK artikkel 1

³ Erik Møse Menneskerettigheter Cappelen forlag, Oslo 2002, kap 10 side 223

⁴ Marius Emberland; Det eksterritorielle vernet i EMK Artikkel 3- en oppdatering, Jussens venner 1991 nr 1, side 31. Se også Keir Starmer; European Human Rights Law Legal Action Group, London 1999, kap 18 side 509, og Donna Gomian, David Harris, Leo Zwaak; Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Strasbourg: Council of Europe publishing 1996, side 112

utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.⁵ Det er dette som er kjernen i det eksterritorielle vernet. Det eksterritorielle vernet etter konvensjonenes artikkel 3 er en begrensning i statenes suverenitet med hensyn utvisning og utlevering.

For at artikkel 3 skal anses som krenket, er det flere vilkår som må være oppfylt. For det første stilles det et objektivt minstekrav til alvorlighetsgrad på handlingen som klageren utsettes for eller kan tenkes utsatt for. For å avklare om krenkelsen faller innunder artikkel 3s virkeområde, må det foretas en samlet vurdering av en rekke momenter. Momentene som vurderes er krenkelsens varighet, dens fysiske og psykiske virkninger og i noen tilfeller klagernes alder, kjønn og helsesituasjon⁶. Dette kalles for ”terskelprinsippet”⁷ og ble uttalt av Domstolen i Irland-saken⁸:

”ill-treatment must attain a minimum level of severity if it is to fall within the scope of Article 3. The assessments of this minimum is, in the nature of things, relative; it depends on all the circumstances of the case, such as the duration of the treatment, its physical and mental effects and, in some cases, the sex, age and state and health of the victim”⁹.

Det andre vilkåret som må være oppfylt kommer blant annet til uttrykk i H.L.R v France¹⁰:

” *substantial grounds* must have been shown for believing that the person in question, if deported, would face a real risk of being subjected to treatment contrary to Article 3.”¹¹(min utheving)

⁵ Se Eur. Court Case of Soering v the United Kingdom, judgement 7 May 1989 Series A 161, par 91. Denne saken omtales senere i avhandlingen

⁶ Se Eur. Court Case of Costello Roberts v United Kingdom, judgement of 25 May 1993 Series A 247-C, par 30
Se også Eur. Court Case of Tyrer v the United Kingdom, judgment of 25 April 1978 Series A 26, par 29-30

⁷ For mer se Marius Emberland; Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 3- Elementer til forståelse av bestemmelsen, European Journal of international law 1998 Nr 1, side 12

⁸ Euro. Court Case of Ireland v the United Kingdom, judgment of 18 January 1978 Series A 25

⁹Ibid par 65

¹⁰ Eur. Court Case of H.L.R v France, judgement of 29 April 1997. Reports of judgements and decisions side 745

¹¹Ibid par 34

Hva som ligger i dette er ikke definert nærmere i dommen.

En norsk oversettelse av ”substantial grounds” tilsier at det må foreligge et betydelig godt bevisgrunnlag for å tro at det er en risiko for behandling i strid med artikkel 3. Dette forstår jeg dit hen at det må fremlegges fakta som gir tilstrekkelig grunn til å tro at det vil skje en krenkelse i mottakerlandet. Denne bevisbyrden ligger som hovedregel på den krenkende parten.¹²

Tema for denne avhandlingen er vilkåret ”real risk”, som knytter seg til risikovurderingen,¹³ altså vurderingen av hvorvidt det i mottakerlandet er fare for behandling i strid med bestemmelsen.

Det er her snakk om en potensiell fare, altså noe som ligger fremover i tid. Det generelle forbudet mot tortur, og det konkrete innholdet i begrepene tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling eller straff, vil ikke bli behandlet her.¹⁴

Det sentrale i denne avhandlingen blir de ulike vurderinger Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (Domstolen) legger til grunn når den skal avgjøre om det foreligger ”real risk”.

Det finnes også andre internasjonale regler om utvisning og beskyttelse av mennesker som kan bli utsatt for tortur. Kort kan det nevnes at både flyktningkonvensjonen artikkel 3¹⁵ og torturkonvensjonen artikkel 3¹⁶ har regler som i en viss grad tilsvarer Konvensjonens art 3. EMK artikkel 3 er et selvstendig grunnlag for vern mot utvisning, der det er fare for behandling i strid med bestemmelsen, men kan på ses som et supplement til flyktningkonvensjonen. Etter flyktningkonvensjonens regler vil en person kunne utvises

¹² Se Marius Emberland; Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 3-Elementer til forståelse av bestemmelsen, side 27

¹³ Terje Einarsen; Retten til vern som flyktning, Cicero Publisher, Bergen 2000, side 439

¹⁴ For mer om disse begrepene se Jacobs&White; The European Convention on Human Rights, Oxford University press 4 utgave 2006, kap 5, Marius Emberland, se note 7 og Torkel Opsahl; Internasjonale menneskerettigheter, UNIPUB KOMPENDIER, 2 utgave 1996, side 25 flg

¹⁵ United Nations Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment 10 December 1984

¹⁶ United Nations Convention relating to the status of Refugees 28 July 1951

dersom statusen som flyktning faller bort, for eksempel ved at personen er til fare for statens sikkerhet, som oftest da på grunn av kriminelle forhold.¹⁷ Konvensjonens (EMK) artikkel 3 verner på sin side om personen, uavhengig av om flyktningestatusen faller bort eller ikke. Artikkel 3 verner også personer som kan utgjøre en fare for senderstaten. På dette punktet går altså EMK artikkel 3 videre enn flyktningkonvensjonens artikkel 33. Dette uttalte Domstolen i Chahal saken;

”the activities of the individual in question however undesirable or dangerous cannot be a material consideration”.¹⁸

En finner også tilsvarende regel i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 7. Det ligger imidlertid utenfor oppgavens rammer å gå dypere inn på disse reglene.

Konvensjonen er i dag en del av norsk rett og dermed bindende for Norge jfr menneskerettighetsloven (MR-loven)¹⁹ § 2(1)1;

”Følgende konvensjoner skal gjelde som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge: Europarådets konvensjon 4. november 1950 om styrking av menneskerettighetene og grunnleggende friheter”.

Det følger av MR-lovens § 3 at konvensjonens bestemmelser skal gis forrang dersom de strider mot nasjonale lovregler. Konvensjonenes bestemmelser har dermed en sterk stilling i norsk rett. Om det foreligger en eventuell motstrid ser en først etter en tolkning av de ulike rettskildefaktorene.²⁰

¹⁷ Se blant annet Eur. Court Case of Ahmed v Austria, judgement of 12 December 1995 Reports of judgements and decisions side 2195, hvor klageren på grunn av kriminelle forhold hadde mistet sin flyktningstatus. Denne dommen vil bli omtalt senere i avhandling i forbindelse med kravet til ”real risk”.

¹⁸ Chahal v the United Kingdom, judgment of 15 November 1996 Reports of judgements and decisions side 1831. Saken vil bli videre omtalt i punkt 1.3

¹⁹ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21 Mai. Nr 30. 1999

²⁰ For mer om menneskerettighetenes stilling i norsk rett se Menneskerettigheter, Erik Møse kapittel 8

For at en skal kunne klage inn en utvisning som brudd på menneskerettighetene må alle nasjonale rettsmidler være uttømt jfr Konvensjonen artikkel 35(1).²¹ Det vil si at dersom en person er uenig i nasjonale myndigheters avgjørelse om utvisning, må man først uttømme de nasjonale klagemulighetene før saken kan bringes inn for behandling av Domstolen. Norske myndigheter sitter med de samme vurderinger som Domstolen i forhold til å avgjøre hvorvidt det er en risiko å utvise en person til sitt hjemland. Dette vil imidlertid ikke behandles i denne avhandlingen.

1.2 RETTSKILDER OG METODE

I denne avhandlingen tar jeg sikte på å klarlegge hva som er gjeldende rett på den folkerettslige siden av dette område. Avhandlingens metode vil derfor ligge tett opp til den metode EMD²² anvender ved tolkning av Konvensjonen. Norske domstolars egne vurderinger i forhold til utvisning av en person til et land der det er fare for krenkelser vil ikke bli behandlet.

Det er Wienkonvensjonen om traktatretten av 23 May 1969 artikkel 31 til 33 som ligger til grunn for tolkningen av Konvensjonen.²³

Wienkonvensjonen er ikke ratifisert av Norge men det er alminnelig antatt at konvensjonens regler for traktattolkning²⁴ gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett. ²⁵I Golder case²⁶ uttalte domstolen selv at den tok utgangspunkt i Wienkonvensjonen ved tolkningen av Konvensjonen. ²⁷Begrepene i Konvensjonen er autonome, det vil si at man ikke uten videre

²¹ Menneskerettigheter, Erik Møse kap 5 side 125-126

²² Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen

²³ Eur. Court HR Case OF Golder v United Kingdom, judgement 21 february 1975, A 18. Se også, Morten Ruud, Geir Ulfstein og Ole Christian Fauckald; Utvalgte emner i folkerett Tano Aschehoug 1997, Kap 3 side 25

²⁴ Blant annet følger det av dens artikkel 31-33 at en ved traktattolkning skal ta utgangspunkt i traktatens ordlyd som skal tolkes i lys av god tro og språklig kontekst.

²⁵ Statsansvar for mellomprivate konflikter etter den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Amir Mirmothahari side 8

²⁶ Eur. Court HR Case of Golder v. United Kingdom, judgement 21 february 1975, A 18

²⁷ Theory and practice of the European Convention on Human Rights, P.van Dijk, G.J.H. van Hoof 1997 Kapittel 2 side 72

kan anta at de har tilsvarende betydning som andre begreper i nasjonal rett eller folkerettlige traktater.²⁸

Det er også viktig å merke seg at Konvensjonen anses som et "living instrument",²⁹ noe som betyr at dens begreper vil endre seg med tiden og utviklingen. De er rettslige standarder som hele tiden skal forstås slik begrepene oppfattes i dagens samfunn. Dette uttalte også domstolen i Tyrer-saken:

".....the Convention is a living instrument which.....must be interpreted in the light of present-day conditions."³⁰

Domstolen, og tidligere også kommisjonen³¹, er autoritære fortolkere av Konvensjonens begreper. Gjennom tilleggsprotokoll 11 ble det opprettet en permanent menneskerettighetsdomstol³² og etter fikk Domstolen særlig autoritet som Konvensjonens fortolker. Men også medlemsstatene er fortolkere av Konvensjonen der de opptrer på det folkerettslige plan, gjennom blant annet Europarådets ministerkomite.³³

²⁸ Theory and practice of the European Convention on Human Rights, P.van Dijk, G.J.H van Hoof 1998. Hague, Netherlands: Kluwer Law International 1998, kapittel 2 side 77, European Human Rights Law, Keir Starmer side 161

²⁹ Keir Starmer, se note 20, side 160

³⁰ Eur. Court Case of Tyrer v the United Kingdom, judgment of 25 April 1978 par 31.

Se også Frode Elgesem, tolkning av EMK, Lov og rett nr 4-5 2003 side 203.

³¹ Den europeiske menneskerettighetskommisjonen hadde tidligere blant annet som oppgave å behandle klagesaker og utarbeide en rapport om hvorvidt den anså Konvensjonen som krenket eller ikke, for så å bestemme om saken skulle legges fram for Domstolen. Fra Oktober 1998 ble kommisjonen lagt ned. Og det ble etter Emk artikkel 19 opprettet en permanent menneskerettighetsdomstol og alle klagere har direkte tilgang til Domstolen. For mer om dette se Erik Møse; Menneskerettigheter side 111 flg

³² Mer om dette se Menneskerettigheter, Erik Møse kap 5 side 116-124

³³ Europarådets ministerkomite er det utøvende organ i Europarådet og består av medlemsstatenes utenriksministere. For mer se Menneskerettigheter Erik Møse kap 3 side 68-70 og Article 3 of the Convention on Human Rights av Ugur Erdal/Hasan Bakirci – World Organisation Against Torture 2006 side 33 flg

I tillegg til å bruke Wienkonvensjonen som utgangspunkt for sin tolkning av Konvensjonen, har Domstolen også utviklet noen egne tolkningsprinsipper. Særlig aktuelle for denne avhandlingen er effektivitetsprinsippet og formålsprinsippet.³⁴

Formålsprinsippet går ut på at en ved tolkning av Konvensjonen skal søke å fremme Konvensjonens formål. Dette står veldig sentralt i Domstolens tolkning av Konvensjonen.³⁵ Et sentralt formål bak Konvensjonen er å beskytte enkeltindividets grunnleggende rettigheter.³⁶

Formålsprinsippet har stor betydning i de tilfeller hvor teksten er vag og begrepene er standardisert utformet, som for eksempel ”nedverdiggende behandling” i artikkel 3. Ofte er det nødvendig å operere med vage ord og uttrykk for at ordlyden skal kunne favne om flest mulig tilfeller. Konvensjonens formål står ikke presisert i noen av Konvensjonens bestemmelser men kan indirekte utledes av Konvensjonens fortale, som uttrykkelig nevner beskyttelse av individets verdighet.³⁷

Effektivitetsprinsippet innebærer at en ved tolkningen av Konvensjonen aktivt skal søke å fremme formålet best mulig.³⁸ Dette kom klart fram i Soering-saken³⁹:

”In interpreting the Convention regard must be had to its special character as a treaty for the collective enforcement of human rights and fundamental freedoms... Thus, the object and purpose of the Convention as an instrument for the protection of individual

³⁴ For mer om formålsprinsippet se Tolkning av EMK-Menneskerettigetsdomstolens metode. Lov og rett vol 42 s 214

³⁵ se også Jørgen Aall; rettergang og menneskerettigheter Universitetsforlaget AS, 2 opplag 1996 side 31-39

³⁶ Rettergang og menneskerettigheter, Jørgen Aall kap 2 side 34

³⁷ Eur. Court Case of Golder v. The United Kingdom, judgement 21 February 1975 A 18 Se også Amir Mirmotahari; EMK og mellomprivate konflikter side 20

³⁸ Mer om prinsippet se, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights kap 2 side 74-76 og European Human Rights Law, Keir Starmer side 157-158, hvor det også gis eksempler fra Domstolens praksis

³⁹ Soering-saken omtales senere i avhandlingen

human beings require that its provisions be interpreted and applied so as to make its safeguards practical and effective.”⁴⁰

Ved tolkning av Konvensjonen skal en etter dette altså søke å effektivt fremme menneskerettigheten.

Av rettskilder er konvensjonsteksten, forarbeidene, domspraksis, andre folkerettslige traktater, sedvanerett og andre konvensjonsorganers praksis alle relevante kilder domstolen anvender i sin rettsanvendelse.⁴¹

Forarbeidene har imidlertid mindre betydning ved tolkning av Konvensjonen enn i nasjonal rett og betraktes kun som en supplerende kilde dersom traktatens ordlyd er vag eller tvetydig.⁴²

Det er konvensjonsteksten og Domstolens egen praksis som er de viktigste kildene, da det er EMD, som nevnt, som står for tolkningen av konvensjonen og dermed den som fastlegger det videre innhold i de ulike bestemmelsene.

I denne avhandlingen vil det i større grad enn Domstolens praksis også legges vekt på nasjonal og internasjonal juridisk teori.

1.3 VIDERE FRAMSTILLING

Veien videre blir først og fremst å redegjøre kort for hvordan det eksterritorielle vernet ble grunnlagt. Det vil her blir presentert noen dommer for å belyse denne utviklingen og bakgrunnen for den. Videre vil hensynene bak bestemmelsen redegjøres for. Hoveddelen av avhandlingen blir deretter en tolkning av vilkåret ”real risk”, hvor jeg først vil se på ordlyden ”risk” og betydningen av farens opphav og farens innhold under punkt 3.1. Deretter behandles ordlyden ”real” hvor jeg ser på tidligere krenkelsers betydning for vilkåret og redegjøre kort for vurderingen av ”real” der det ikke foreligger tidligere krenkelser, i punkt 3.2. Jeg vil også under punkt 3.2 redegjøre kort for risiko for at faren inntreffer og skjæringstidspunktet for vurderingen av risikoen. Til slutt kommer det en oppsummering og konklusjon i punkt 4.

⁴⁰ Eur. Court Case of Soering v United Kingdom, 1989 para 33

⁴¹ For mer om rettskilder og tolkning av Konvensjonen, se Rettergang og menneskerettigheter, Jørgen Aall kap 2 side 10-70

⁴² Wien konvensjonen artikkel 32

2 ENKELTE GRUNNLEGENDE UTGANGSPUNKTER

2.1 UTVIKLINGEN AV DET EKSTERRITORIELLE VERNET

Prejudikatet⁴³ for det eksterterritorielle vernet er Soering saken.⁴⁴ Det dreide seg her om en gutt på 18 år som var tiltalt for drapet på foreldrene til sin amerikanske kjæreste. Spørsmålet i saken var om det ville stride mot artikkel 3 å utlevere gutten til USA, der han trolig ville få dødsstraff. Domstolen uttalte at dødsstraff i seg selv ikke ble ansett å stride mot artikkel 3, men at omstendighetene rundt kunne i visse tilfeller være i strid med bestemmelsen. Domstolen foretok en konkret vurdering med hensyn til flere momenter, blant annet guttens unge alder og den lange ventetiden som måtte påregnes på såkalt ”deathrow”. Ventetiden kunne strekke helt opp til 8 år. Guttens mentale tilstand var dårlig og det var mye som tydet på at han hadde blitt påvirket av sin amerikanske kjæreste med hensyn til å ta livet av hennes foreldre. Dette var også et moment som fikk betydning for domstolens resultat i saken.

Det ble hevdet av britiske myndigheter at Domstolen ikke kunne følge opp kommisjonens praksis⁴⁵ fra 1960 tallet om at artikkel 3 kunne tillegges virkning utover konvensjonsstatens territorium. Det ble også hevdet at det ville være en for vid tolkning av ordlyden å si at det ville være i strid med bestemmelsen å utlevere vedkommende dersom personen skulle bli dømt etter mottakerlandets egne lover og regler.

Domstolen tok utgangspunkt i at Domstolen etter artikkel 1 ikke kunne pålegge stater, som ikke har ratifisert konvensjonen, plikter. Domstolen uttalte også at enhver medlemsstat i

⁴³ Marius Emberland , Det eksterterritorielle vernet i EMK art 3 En oppdatering. Jussens venner 1991 nr 1 side 33

⁴⁴ Eur. Court HR Case of Soering v. The united kingdom, judgement of 7 May 1989

⁴⁵ Mer om den tidligere europeiske menneskerettighetskommisjonen se Erik Møse, Menneskerettigheter side 111 flg

utgangspunktet kun er ansvarlig for det som skjer på dens eget territorium og skal beskytte enhver som oppholder seg der:

”Article 1 of the Convention which provides that the High Contracting parties shall secure to everyone within their own jurisdiction the rights and freedoms defined in section 1, sets a limit, notably territorial, on the reach of the convention the engagement undertaken by a Contracting State is confined to securing the listed rights and freedoms to persons within its own jurisdiction.”⁴⁶

Domstolen uttaler videre at konvensjonen måtte tolkes i lys av at dens formål, og så effektivt som mulig søke å fremme og trygge menneskerettighetene. Domstolen uttalte også at jurisdiksjonsregelen ikke kunne frata Konvensjonsstaten ethvert ansvar for det som skjer utenfor dens territorium når dette er en konsekvens av statens handling, nemlig utsendelsen:

”these considerations cannot, however, absolve the Contracting Parties from responsibility under article 3 for all and any foreseeable consequences of extradition suffered outside their own jurisdiction.”⁴⁷

Domstolen uttalte også at det av stor betydning at artikkel 3 er ufravikelig i enhver situasjon.⁴⁸ Dersom en skulle sende ut personer som vil risikere behandling i strid med bestemmelsen, ville dette stride mot konvensjonens grunnleggende verdier og prinsipper⁴⁹ idet Konvensjonen skal verne mennesket mot integritetskrenkninger.

Domstolen kom til at dersom gutten ble utlevert til USA ville det stride mot artikkel 3. Dermed ble det lagt til grunn at bestemmelsen også anvendes eksteritorielt, altså at bestemmelsen også får anvendelse utenfor medlemsstatenes territorium.⁵⁰

At artikkel 3 også kan anvendes eksteritorielt ble senere fulgt opp av Cruz Varas saken fra 1991. Saken omhandlet en chilensk familie med mor, far og to barn som skulle utvises til

⁴⁶ Soering par 86

⁴⁷ Soering par 86

⁴⁸ Ibid par 88

⁴⁹ Ibid para 88

⁵⁰ Ibid par 90-91

Chile. Faren hevdet at dersom han ble sendt tilbake til Chile ville han bli utsatt for tortur. Domstolen kom til at artikkel 3 ikke ble krenket ved en tilbakesendelse, blant annet fordi den politiske situasjonen i landet hadde endret seg slik at risikoen ikke lenger ansås å foreligge.⁵¹

I 1996 ble dette igjen fulgt opp i Nsona saken⁵² og Chahal-saken som slo fast at vernet også gjelder for utvisningssaker.⁵³

Chahal saken dreide seg om å utvise fire sikher fra Storbritannia til India fordi de ble ansett som en fare for nasjonal sikkerhet. Chahal var mistenkt for å ha planlagt drap på kjente sikher i landet og på den indiske statsminister mens han var på besøk i Storbritannia. Han hadde også tidligere blitt dømt for overfall. Chahal-familien hevdet at dersom de vendte tilbake til India ville de bli utsatt for behandling i strid med artikkel 3 fordi de var militante sikh separatister. Domstolen kom til, under dissens 12-7, at det ville krenke bestemmelsen å sende familien tilbake til India. En ser her at selv om det er tale om en person som kan være til fare for utsenderstatens sikkerhet er artikkel 3 ufravikelig. Det er et absolutt forbud, som nevnt tidligere, og personlige forhold ved personen, som for eksempel fortid som kriminell, vil ikke bli tatt i betraktning. Vernet står seg uansett om senderstaten har en god grunn for å ville sende klageren ut av landet.

Nsona saken dreide seg om en ni år gammel pike fra Zaire som ble nektet innreise til Nederland. Hun søkte oppholdstillatelse i Nederland der hun tilsynelatende skulle få bo hos en slektning. Spørsmålet var om det ville stride mot artikkel 3 å sende piken tilbake til Zaire uten følge.

Nederlandske myndigheter hadde overlatt ansvaret for piken til flyselskapet. Det var også en god sjanse for at det ikke ville være noen i Zaire for å møte piken ved ankomst.

Domstolen uttalte at nederlandske myndigheter klart hadde opptrådt kritikkverdi, særlig med tanke på barnets unge alder, men kom fram til at artikkel 3 ikke var krenket.

⁵¹ Euro. Court HR, Case of Cruz Varas and others v. Sweden, judgement 20 March 1991, A 201. Se punkt 2

⁵² Eur. Court Case of Nsona v the Netherlands, judgement of 15 November 1996, reports of judgements and decisions 1996 side 2195

⁵³ Eur. Court HR Case of Chahal v. The United Kingdom, judgement of 15 November 1996, Reports of judgements and decisions 1996 side 1831

Det eksterritorielle vernet er videre kommet opp i flere saker og er blitt opprettholdt av domstolen.⁵⁴ I Hilal-saken fra 2001⁵⁵ uttaler Domstolen at konvensjonsstatene har en plikt etter artikkel 3 til ikke å utvise en person til et land der det er reell fare for behandling i strid med bestemmelsen:

”Article 3 implies *an obligation not to expel* the individual to that country.”⁵⁶(min utheving)

2.2 HENSYNENE BAK FORBUDET MOT UTVISNING I STRID MED EMK ARTIKKEL 3

Det er to motstridende hensyn som ligger bak artikkel 3 generelt. Det første er hensynet til det grunnleggende behovet mennesket har til å verne om sin egen integritet. Å kunne beskytte seg mot fysiske og psykiske krenkelser er et grunnleggende og universelt behov. Derfor trenger vi et godt internasjonalt vern mot integritetskrenkelser. Dette hensynet veier tungt da det ligger til grunn for utformelsen av menneskerettighetene generelt, nemlig det å verne om enkeltindividet.

Det er i stor grad det samme hensynet som ligger bak vernet mot utvisning etter artikkel 3. Dersom en skulle kunne utvise en person til et land der vedkommende ville bli utsatt for alvorlige krenkelser, ville dette stride mot Konvensjonens formål, som er å verne individet og fremme menneskerettighetene effektivt.

I Hilal-saken uttaler Domstolen at statene i sin rett til å kontrollere hvem som får opphold i staten, må ta hensyn til artikkel 3 fordi den står som en av de grunnleggende verdiene i et demokratisk samfunn;

⁵⁴ Se blant annet Eur. Court HR, Case of Ahmed v. Austria, judgement of 17 December 1996, Reports of Judgements and Decisions 1996 side 2195, Eur. Court HR, Case of D v. The United Kingdom, judgement of 2 May 1997, Reports of Judgements and Decisions 1997 side 777, H.LR v France, judgement of 29 April 1997

⁵⁵ Eur. Court Case of Hilal v the United Kingdom , judgement of 6 March 2001(foreløpig upublisert)

⁵⁶Ibid par 59. Dommen blir nærmere omtalt i punkt 3.1.1 om betydningen av tidligere krenkelser

”in exercising their right to expel aliens, Contracting states must have regard to Article 3 of the Convention which enshrines one of the fundamental values of democratic societies.”⁵⁷

Det andre hensynet er hensynet til statens behov for kontroll og styring over eget territorium.⁵⁸ Et grunnleggende prinsipp i en rettsstat er at statene skal være suverene⁵⁹ i sin styring over eget territorium.⁶⁰ Regler som begrenser denne suvereniteten vil kunne undergrave statens suverenitet dersom de blir utformet som generelle forbud uten begrensninger. Dette hensynet vil imidlertid ivaretas ved at det kreves et visst minimum av alvorlighet over krenkelsen for å falle innunder artikkel 3.

⁵⁷ Eur. Court Case of Hilal v The United Kingdom, judgement of 6 March 2001 par 59

⁵⁸ Marius Emberland; Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel – Elementer til forståelse av bestemmelsen, European journal of international law 1998 Nr 1, side 5

⁵⁹ For mer om suverenitetsprinsippet se Utvalgte emner i folkerett, Ruud med flere, side 21 flg

⁶⁰ Marius Emberland- Elementer til forståelse av bestemmelsen side 5 side 5.

3 INNHOLDET I VILKÅRET "REAL RISK".

En naturlig forståelse av ordlyden i artikkel 3 tilsier at bestemmelsen kun gjelder handlinger eller unnlaterelser foretatt på konvensjonsstatens eget territorium. Som vi så i Soering-saken under punkt 2.1, finnes det unntak fra denne hovedregelen. Regelen gjelder også eksterriortielt der det er en fare for behandling i strid med bestemmelsen i returlandet.

Vilkåret "real risk" er domstolsskapt og ble introdusert i Soering-saken fra 1989;

"the decision by a Contracting state to extradite a fugitive may give rise to an issue under Article 3 and hence engage the responsibility of that state under the Convention, where substantial grounds have been shown for believing that the person concerned, if extradited faces a *real risk* of being subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment in the requesting country."(min utheving)⁶¹

Senere ble dette fulgt opp i blant annet H.L.R v. Frankrike.⁶²

I ahmed-saken⁶³ anvender imidlertid Domstolen formuleringen "*serious risk*" i stedet for "real risk" i sin vurdering av vilkåret. Kan dette anses som en presisering av kravet til "real risk"? Mener Domstolen her å stille et strengere krav enn det som ligger i reell?

Ordlyden "*serious*" risk tilsier at det er snakk om en alvorlig fare.

Hensynet til utsenderstatens suverenitet tilsier at det kanskje bør stilles et strengt krav til den som hevder at det foreligger en fare for krenkelser i strid med artikkel 3.

Imidlertid er det store og grunnleggende formålet bak artikkel 3 å beskytte enkeltindividets verdighet og verne mot integritetskrenkelser.

⁶¹ Eur. Court Case of Soering v the United Kingdom, judgement of 7 May 1989 par 91

⁶² Eur. Court Case of H.L.R v. France, judgement of 29 April 1997, Reports of judgements and Decisions 1997side 745 par 34

⁶³ Eur. Court Case of Ahmed v Austria, judgement of 17 December 1995, Reports of judgment and decisions 1996 side 2195. Par 47

Dette taler i retning av at det ikke kan stilles et altfor strengt krav heller.

Av de nyere avgjørelser fra Domstolen som er gjennomgått i avhandlingen, har ikke ordlyden ”serious risk” blitt anvendt og dette kan tyde på at Domstolen ikke har ment å gjøre innholdet i kravet til real risk strengere ved denne uttalelsen.

Imidlertid kan det se ut til det heller er gjort en presisering av selve kravet til real risk i denne konkrete saken hvor faren ble ansett som så alvorlig at vilkåret til reell fare var oppfylt.⁶⁴

Problemet blir således å finne ut nærmere hva som omfattes av formuleringen “real risk”

Ved vurderingen om ”real risk” foreligger må det i hver enkelt sak foretas en konkret samlet vurdering av alle relevante fakta i saken både med hensyn til den generelle tilstanden i mottaker landet og hvordan situasjonen vil bli for klageren ved en eventuell tilbakekomst.⁶⁵

I den videre framstilling vil vilkåret ”real risk” bli delt i to for å se nærmere på det konkrete innhold henholdsvis i ordlyden ”risk” og ”real” hver for seg.

3.1 HVA VIL DET SI AT DET FORELIGGER ”RISK”

En naturlig oversettelse av ordlyden ”risk” tilsier at det må foreligge en fare. De spørsmålene som reiser seg, er hvorvidt det er et krav til hvem faren skriver seg fra eller om det stilles krav til farens innhold før artikkel 3 er krenket. Ordlyden gir ikke svar på disse spørsmålene. I det følgende vil jeg derfor gå nærmere inn i Domstolens praksis og juridisk teori for å se hva som konkret ligger i begrepet ”risk”

3.1.1 Farens opphav

Er det av betydning fra hvem faren har sitt utspring? Stilles det strengere krav dersom faren har sitt utspring fra privatpersoner, og dekkes slike situasjoner av forbudet mot utvisning etter artikkel 3?

⁶⁴ Se punkt 3.2 hvor dommens fakta og resultat omhandles

⁶⁵ Eur. Court HR Case of H.L.R v. France, judgement of 29 April 1997 par 37. Se også Retten til vern som flyktning, Terje Einarsen kap 9 side 439

Dersom faren skriver seg fra offentlige myndigheter i mottakerlandet, er det klart at beskyttelsen etter artikkel 3 legger et ansvar på senderstaten, jfr Konvensjonens artikkel 3 sammenholdt med artikkel 1.

Konvensjonen skal beskytte enkeltindividet mot alvorlige integritetskrenkelser. Ved tolkning av Konvensjonen skal man også aktivt søke å fremme menneskerettighetene, dette taler også i denne retningen.

Hensynet bak bestemmelsen beskytte individet mot krenkelser støtter også denne oppfatningen.

3.1.1.1 Ikke-statlige aktører

I det følgende vil jeg se på noen avgjørelser hvor dette spørsmålet ble tatt opp til behandling for Domstolen.

Ahmed-saken⁶⁶ tar opp spørsmålet der faren for framtidig krenkelser i mottakerlandet skriver seg fra andre enn offentlige myndigheter.

Det dreide seg her om utsendelse av en Somalisk mann fra Østerrike til Somalia. Klageren hevdet han ville bli utsatt for krenkelser og var redd for sitt liv ved en eventuell retur til Somalia.⁶⁷ Det pågikk borgerkrig i landet mellom rivaliserende klaner og klageren var mistenkt for å tilhøre en av disse, og dermed ansett i fare for å bli forfulgt.⁶⁸ Domstolen la også vekt på at det ikke var offentlige myndigheter i landet som kunne tilby klageren beskyttelse.⁶⁹

Domstolen går ikke konkret inn på forholdet mellom artikkel 3 og ikke- statlig forfølgelse, men den konkluderer med at en utsendelse vil stride mot artikkel 3 og at det foreligger reell fare:

⁶⁶ Eur. Court Case of Ahmed v Austria, judgement of 17 December 1995. Sakens hovedproblem var om vernet etter Artikkel 3 kunne avskrives dersom klageren var en fare for utsenderstatens sikkerhet. Ahmed hadde mistet sin flyktningstatus på grunn av kriminelle forhold. Som nevnt innledningsvis, er Artikkel 3 ufravikelig også i slike tilfeller. Noe Domstolen også konkluderte med jfr par 40-41

⁶⁷ Ibid par 10

⁶⁸ Ibid par 35

⁶⁹ Ibid par 44

”... the applicant`s deportation to Somalia would breach Article 3 for as long as he faces a serious risk of being subjected to torture or inhuman or degrading treatment.”⁷⁰

Dette taler i retning av at det ikke gjøres et skille mellom, statlige og ikke-statlige aktører under vernet i artikkel 3.

I H.L.R-saken⁷¹ ble derimot ikke-statlig forfølgelse direkte tatt opp. Det dreide seg om en mann fra Colombia som ble arrestert i Frankrike. Han var da på vei til Italia med 580 gram kokain. Etter at mannen hadde sonet 5 år i fengsel for smugling ble det fattet vedtak om å utvise han til Colombia. Mannen samarbeidet med det franske politiet, slik at en sentral person i hans narkotikamiljø ble identifisert og arrestert. Mannen hadde tystet og brutt narkotikamiljøets egen lov om stillhet da han gav politiet den informasjonen de trengte. På bakgrunn av dette var mannen redd for represalier fra narkotikaligaen i Colombia ved en eventuell retur, og han hevdet at offentlige myndigheter ikke ville være i stand til å beskytte han mot disse bakmennene.⁷²

Franske myndigheter hevdet at artikkel 3 ikke kunne anvendes på tilfeller hvor risikoen hadde sitt utspring i handlinger fra privatpersoner.⁷³

I forhold til farens opphav uttalte Domstolen:

”Owing to the absolute character of the right guaranteed, the Court does not rule out the possibility that Article 3 *may also apply* where the danger emanates from persons or groups of persons who are not public officials.”⁷⁴(min utheving)

Denne uttalelsen viser at Domstolen holder det åpent for at artikkel 3 også kan verne der klageren trues av privatpersoner, jfr uttalelsen ”*may also apply*”. Begrunnelsen ser ut til være den viktige betydningen artikkel 3 har. Det er en absolutt rettighet som vernes etter bestemmelsen. De hensynene som ligger bak det eksterrielle vernet taler også i denne retning. Det kan argumenteres for at det vil være vanskelig å effektivt fremme menneskerettigheten dersom en skulle gjøre et konsekvent skille mellom de tilfeller hvor

⁷⁰ Ibid par 47

⁷¹ Eur. Court HR Case of H.L.R v France, judgement of 29 April 1997

⁷² Ibid par 39

⁷³ Ibid par 32

⁷⁴ Ibid par 40

faren kan tilskrives offentlige myndigheter i mottakerlandet og de tilfeller hvor faren har sitt utspring fra ikke-statlig personer. Et av hensynene bak det eksterritorielle vernet er jo nettopp å verne individet mot krenkelser. Det argumenteres for at det også vil virke urimelig dersom vernet skulle falle bort i de tilfeller faren har sitt utspring fra andre enn de offentlige myndighetene i mottakerlandet.

I Salah Sheekh-saken⁷⁵, som er nevnt nedenfor, henviste Domstolen til H.L.R-dommen og legger også her til grunn at artikkel 3 kan anvendes i de tilfeller der risikoen skriver seg fra privatpersoners handlinger:

”Article 3 may also apply where the danger emanates from persons or groups of persons who are not public officials.”⁷⁶(min utheving)

Dette kan tolkes dit hen at det ikke bare holdes åpent for et vern også i slike situasjoner, men at det kanskje faktisk anses å foreligge et vern i disse tilfellene, på bakgrunn av at artikkel 3 er en absolutt og ufravikelig rettighet, noe Domstolen i Salah Sheekh-saken også uttalte i forbindelse med setningen sitert ovenfor:

”Owing to the absolute character of the right guaranteed, Article 3 may also apply ...”(min utheving)

N v Finland⁷⁷ er interessant fordi faren i saken kan både tilskrives offentlige myndigheter og ikke-statlige grupper.

Spørsmålet var om det ville stride mot artikkel 3 å utvise klageren til D. R Kongo (tidligere Zaire). Mannen hadde jobbet i sikkerhetsstyrkene (DPS) til tidligere president Motubu, og han hadde vært infiltrator og informant for dette regimet. Da regimet ble byttet ut ble mange av dets tilhengere drept, og på denne bakgrunn søkte klageren oppholdstillatelse i Finland. Han hevdet at en retur ville være en fare for hans liv fordi han hadde jobbet så nært presidenten.⁷⁸

⁷⁵ Eur. Court Case of Salah Sheekh, judgement of 11 March 2007(forløpig upublisert, saksnummer: 1948/04). Dommen omtales ytterligere under punkt 3.2

⁷⁶ Ibid par 137.

⁷⁷ Eur. Court Case of N v Finland, judgement of 26 July 2005(foreløpig upublisert, saksnummer: 38885/02)

⁷⁸ N v Finland par 136-143

Også i denne dommen åpner Domstolen for at faren kan komme fra privatpersoner, og allikevel omfattes av vernet etter artikkel 3:

”The Court would add that the risk of ill-treatment to which the applicant would be exposed if returned to DRC at this moment in time might not necessarily emanate from the current authorities but from relatives of dissidents who may seek revenge on the applicant for his past activities in the service of Presiden Motubu”⁷⁹

Domstolen viser også til H.L.R-saken til støtte for at artikkel 3 også verner i slike situasjoner og uttaler følgende :

”The Court recalls that in H.L.R v France it did not rule out the possibility that Article 3 may also apply where the danger emanates from persons or groups of persons who are not public officials.”

Her ser man at Domstolen i sine tolkninger av artikkel 3 legger vekt på sin egen praksis. Domstolen stiller seg, som vi ser av dette, åpen for å la vernet etter artikkel 3 omfatte situasjoner der faren kan tilskrives ikke-statlige aktører.

3.1.1.2 Situasjonen i mottakerlandet og kravet til manglende beskyttelse

Praksis viser altså, som nevnt, at artikkel 3 også kan verne i de tilfeller der faren skriver seg fra ikke-statlige personer. Imidlertid stilles det i tillegg krav til at klageren kan bevise at hans personlige situasjon i mottakerlandet er verre enn for befolkningen generelt.⁸⁰ Dersom dette er tilfelle, ser det ut til at det stilles et krav til manglende beskyttelse fra myndigheten i mottakerlandet for at artikkel 3 skal anses som krenket.

I *N v Finland* uttaler Domstolen at det til tross for at det hadde skjedd forbedringer i Kongo fortsatt var fremtredende maktbruk og korrupsjon. Og at klageren med sin bakgrunn var i større risiko enn andre i landet.

⁷⁹ Ibid par 163

⁸⁰ Dette kommer jeg også nærmere inn på under punkt 3.2

Domstolen uttaler at det i denne sammenheng må tas i betraktning at klageren hadde arbeidet som infiltrator og informant for Motubu regimet og av den grunn er det fortsatt en risiko for krenkelser ved en retur.⁸¹

Det kan også se ut som om Domstolen mener at dette er med på å styrke den reelle faren for klageren, ikke bare er det en risiko for at de offentlige myndighetene i landet ville utsette han for krenkelser men det er også en sannsynlighet for at tidligere dissidenters slektninger vil komme etter han for å hevne seg.

Domstolen viser til H.L.R-saken for å støtte opp om at artikkel 3 også kan verne om personer utsatt for krenkelser fra ikke-statlige grupper eller personer. Domstolen uttaler også, slik som i tidligere dommer, at det fortsatt stilles krav til at faren er reell og at myndigheten i landet ikke kan gi klageren tilfredsstillende beskyttelse.⁸²

Imidlertid så vi ovenfor at klageren i H.L.R-saken ikke fikk medhold i krenkelsen av artikkel 3 fordi det ikke ble bevist at hans personlige situasjon ville være noe verre enn for andre i mottakerlandet. Det at det er generelle uroligheter i landet er ikke tilstrekkelig for å anse artikkel 3 for krenket.⁸³

Domstolen viser at det i N v Finland stiller seg annerledes fordi klageren har arbeidet så tett opp til President Motubu og han hadde vært med på å krenke og muligens også henrette dissidenter i den perioden han arbeidet for regimet:

”The current applicant`s case differs from H.L.R v France in that the overall evidence supports his own account of his having worked in the DPS, having formed part of President Motubu`s inner circle and having taken part in various events during which dissidents seen as a threat to the President were singled out for harrasment, detention and possibly execution”⁸⁴

⁸¹ N v Finland par 162

⁸² Ibid par 163

⁸³ Ibid par 41

⁸⁴ Ibid par 164

I denne saken kan altså klageren fremlegge bevis for at hans personlige situasjon i Kongo stiller seg annerledes enn for folk generelt, og også kanskje verre enn tidligere tilhengere av Motubu:

”there could be reason to believe that the applicant`s situation could be worse than that of most other former Motubu supporters.”⁸⁵

Domstolen konkluderer på denne bakgrunn med at dersom klageren returneres til Kongo vil det innebære en krenkelse av artikkel 3. Det vil både være en krenkelse, som vi ser av drøftelsene ovenfor, der det er de offentlige myndighetene som er overgriper og der det eventuelt er privatpersoner som er ute etter hevn.

For at artikkel 3 skal anses som krenket stilles det imidlertid et krav til at offentlige myndigheter i mottakerlandet ikke kan gi klageren den beskyttelsen han trenger, jfr uttalelsen i H.L.R-saken:

” it must be shown that the authorities of the receiving State are not able to obviate the risk by providing appropriate protection.”⁸⁶

I H.L.R-saken fant Domstolen det ikke bevist at myndighetene ikke kunne gi klageren den beskyttelsen han trengte, og utsendelsen ble dermed ikke ansett som en krenkelse av artikkel 3. Det ble ikke ansett å være tilstrekkelig bevist at det hadde blitt fremsatt trusler mot han i et brev sendt til hans tante, dermed kom Domstolen til at det ikke forelå reell fare i dette tilfellet.⁸⁷

Også i N v Finland kommer beskyttelseskravet klart fram.

Domstolen uttaler der at hvor faren skriver seg fra privatpersoner, kreves det at myndighetene kan gi klageren tilfredsstillende beskyttelse mot krenkelser, dersom artikkel 3 ikke skal bli krenket. Domstolen uttaler at myndighetene ikke vil kunne gi han den beskyttelsen han trenger:

⁸⁵ Ibid par 164

⁸⁶ H.L.R v France par 40

⁸⁷ Ibid par 42-43

”...the authorities would not necessarily be able or willing to protect him against the threats referred to.”⁸⁸

Etter dette er det klart at Domstolen har anerkjent et vern etter artikkel 3, også der faren har sitt opphav i ikke-statlige grupper eller personer. Det er altså ikke et krav til at det er myndighetene i mottakerlandet som står bak en eventuell trussel om overgrep eller at de kan gjøres direkte ansvarlig for krenkelsene. Dette samsvarer som nevnt også godt med hensynet bak det eksterritoriale vernet, og individet får en god beskyttelse mot krenkelser. Det er også med på å fremme menneskerettigheten når bestemmelsen også kan omfatte overgrep fra andre enn myndighetene. Det kan også argumenteres for at vernet ville bli illusorisk dersom en skulle gjort et absolutt og konsekvent skille her.⁸⁹

Imidlertid, som nevnt, er det et absolutt vilkår, slik jeg tolker Domstolens praksis, at myndighetene i mottakerlandet ikke kan tilby beskyttelse mot den risikoen klageren løper ved en eventuell utsendelse.

3.1.2 Farens innhold

Hittil har vi sett på om det har betydning hvor faren har sitt utspring. I det følgende vil jeg se nærmere på om det kan stilles krav til selve farens innhold.

Et interessant område er de tilfeller hvor det ikke finnes en direkte overgriper, men der det heller er snakk dårlige forhold i mottakerlandet generelt, som for eksempel dårlig eller manglende medisinsk behandling ved sykehus. I det følgende vil jeg se på utvalgte spørsmål knyttet til dette, da det er interessant å se hvor vidt vernet etter artikkel 3 faktisk rekker.

D v. the United Kingdom⁹⁰ dreide seg om utsending av en aidssyk mann til St. Kitts. Mannen ble arrestert i London for narkotikasmugling og dømt til 6 år i fengsel. Under fengselsoppholdet fikk han diagnosen AIDS⁹¹. Da mannen slapp ut av fengsel var sykdommen allerede langt framskredet og han hadde ikke lang tid igjen å leve. Med medisiner

⁸⁸ Ibid par 164

⁸⁹ Se også Einarsen side 435

⁹⁰ D v. the United Kingdom, judgement of 2 May 1997 Reports of judgements and decisions side 777

⁹¹ Ibid par 8

kunne han leve 8-12 måneder.⁹² Klageren hevdet at dersom han ble sendt tilbake til St. Kitts ville han på grunn av manglende behandlingstilbud dø raskere og med større smerter og utsendelsen ville dermed krenke artikkel 3.⁹³

Britiske myndigheter hevdet på sin side at klageren ikke var vernet etter bestemmelsen fordi han ikke ville bli utsatt for behandling i strid med bestemmelsen. Det forelå ingen risiko for overgrep.⁹⁴

Domstolen uttalte at en tilbakesendelse av mannen ville ha en dramatisk konsekvens for mannens helse. Det manglet behandlingstilbud på St. Kitts⁹⁵ og dersom han ble sendt tilbake ville han dø raskere og få en smertefull død, i motsetning til om han fikk være igjen i utsenderstaten der det var et godt og tilstrekkelig behandlingstilbud slik at han kunne få en verdig død. Det var heller ikke sikkert at mannen fikk plass på sykehuset dersom han ble sendt tilbake.⁹⁶

Klageren hadde ikke noe nettverk på St. Kitts og det fantes ingen familiemedlemmer som kunne ta vare på han dersom han returnerte dit. Klageren hadde en mor i USA, som på grunn av alder og helse ikke hadde mulighet til å reise til St. Kitts for å hjelpe han.⁹⁷ I England hadde klageren over lengre tid fått behandling med medikamenter og dermed en slags livskvalitet. Han hadde også utviklet nære bånd med sine pleiere og ble hjulpet mentalt med å forberede seg på å dø.⁹⁸

Spørsmålet var således om artikkel 3 kunne anvendes på et slikt tilfelle.

Domstolen uttalte at artikkel 3 og det absolutte vernet den oppstiller mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende straff, normalt verner de situasjoner hvor faren i sitt innhold skriver seg fra direkte krenkende handlinger fra offentlige myndigheter eller fra ikke-statlige grupper i mottakerlandet, hvor myndighetene ikke kan gi klageren den nødvendige beskyttelse.⁹⁹

⁹² Ibid par 15

⁹³ Ibid par 40

⁹⁴ Ibid par 42

⁹⁵ Ibid par 51

⁹⁶ Ibid par 52

⁹⁷ Ibid par 18

⁹⁸ Ibid par 51

⁹⁹ Ibid par 49

Imidlertid uttaler Domstolen at artikkel 3 er så grunnleggende viktig at Domstolen ikke ser seg avskåret fra å undersøke, også i tilfeller som det foreliggende, om artikkel 3 vil være anvendelig og eventuelt krenket. Domstolen ser ut til å legge stor vekt på bestemmelsens fleksibilitet, nettopp at artikkel 3 kan tenkes anvendt ikke bare i de klassiske tilfellene:

”...given the fundamental importance of Article 3, *the Court must reserve to itself sufficient flexibility* to address the applicant of that Article in other contexts which might arise. It’s not therefor prevented from scrutinising an applicant’s claim under Article 3 where the source of the risk of proscribed treatment in the receiving country stems from factors which cannot engage either directly or indirectly the responsibility of the public authorities of that country.”¹⁰⁰(min utheving)

Domstolen sier altså her at det ikke utelukker at artikkel 3 også kan anvendes der faren ikke direkte skriver seg fra handlinger myndigheten direkte eller indirekte er ansvarlig for.

Trolig vil myndighetene i mottakerlandet kunne anses direkte ansvarlig for de tilfeller der krenkelsene utføres av statlige aktører.

Men i slike tilfeller som i den foreliggende sak og i de tilfeller der myndighetene ikke kan tilby klageren beskyttelse mot den faren som har sitt utspring fra ikke-statlige aktører, som nevnt under punkt 3.1.1.1, blir ansvaret, om det skal legges på mottakerlandet, et noe indirekte ansvar, nettopp fordi det ikke er de offentlige myndigheter som står bak krenkelsene. Domstolens uttalelse viser som sagt at den ikke utelukker et vern etter artikkel 3 også der det er tale om et slikt indirekte ansvar.

Domstolen kommer videre til at det vil være en krenkelse å sende klageren til St. Kitts.¹⁰¹

I sin begrunnelse legger Domstolen stor vekt på at klageren verken har familie eller andre til å kunne pleie for seg ved en eventuell retur og at det ikke finnes tilsvarende behandlingstilbud for han i mottakerlandet. Klageren hadde heller ikke noe hjem på St. Kitts og ville kanskje ende opp som hjemløs, noe som også ville tære på hans mentale tilstand og gjøre han enda mer utsatt for ytterligere infeksjoner.

¹⁰⁰ Ibid par 49

¹⁰¹ Ibid par 53-54

Ikke bare vil klageren få det verre fysisk, men det vil også være mentalt dramatisk for han å skulle sendes tilbake til St. Kitts hvor han ville dø uten støttepersoner eller medisinsk behandling. Klageren hadde et godt etablert hjelpeapparat i England.

Domstolen uttaler at på bakgrunn av sakens spesielle omstendigheter vil det være en krenkelse å sende mannen til St.Kitts:

”.. in the very *expectional circumstances* of this case it must be concluded that the implementation of the decision to remove tha applicant would be a violation of Article 3.”¹⁰² (min utheving)

I tillegg til å åpne for at artikkel 3 også vil kunne gjelde i slike tilfeller, ser det ut til at Domstolen ved sin uttalelse her oppstiller et krav til ”expectional circumstances” for at artikkel 3 i slike tilfeller skal komme til anvendelse.

En naturlig forståelse av ordlyden ”exceptional circumstances” ser det til at det kreves ”eksepsjonelle omstendigheter” for å anvende artikkel 3 i de tilfeller der mottkerlandet verken direkte eller indirekte kan holdes ansvarlig for krenkelsen i strid med bestemmelsen. Det kreves det, slik jeg tolker Domstolens uttalelser, veldig spesielle omstendigheter før den vil komme til at artikkel 3 er krenket i et slikt tilfelle.

Ordlyden eksepsjonell tilsier at det kreves ganske mye for at senderstaten vil være avskåret en utsendelse.

I D v. the United Kingdom så vi at det forelå eksepsjonelle omstendigheter blant annet fordi klageren ikke hadde noe å komme tilbake til ved en eventuell retur, han hadde verken et hjem eller familie som kunne ta vare på han og gi han pleie. Han var heller ikke garantert plass på sykehus og ville mest sannsynlige lide en uverdigg og smertefull død.¹⁰³

Å sende mannen til St. Kitt brøk klart med artikkel 3 og dens absolutte karakter.

Som vi skal se av Domstolens videre praksis, er det en høy terskel for anvendelse av bestemmelsen i slike tilfeller. .¹⁰⁴

¹⁰² Ibid par 51-53

¹⁰³ Ibid par 52

¹⁰⁴ Se også Anne Grete Ludvigsen: Vernet om livet og det internasjonale forbud mot tortur .Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 2/2004 Institutt for offentlig rett Universitetet i Oslo, 2003

Bensaid v the United Kingdom¹⁰⁵ dreide seg om utsendelsen av en schizofren person med sterke psykotiske lidelser til Algerie. Klageren hadde fått medisinsk behandling i England med medikamentet olanzapine. Klageren hevdet at dersom han ble sendt tilbake til Algerie, vil det innebære en krenkelse av artikkel 3 på grunn av manglende behandlingstilbud lokalt der hans familie bodde.

For å få medisinsk behandling var klageren i tilfelle nødt til å reise 75 km til et sykehus i en annen by. Klageren mente dette ville være mentalt utfordrende for han fordi det på denne strekningen, hevdet han, kunne være farlig, fordi opposisjonsgruppen GIA holdt til der. I tillegg eide ikke familien hans bil, noe han mente ville gjøre denne reisen mer vanskelig og lite stabil dersom han skulle trenge øyeblikkelig hjelp.¹⁰⁶

Britiske myndigheter hevdet på sin side at området klageren måtte reise gjennom var å anse som trygt for klageren og at han daglig kunne reise til sykehuset for å få de medisinene han trengte, da disse var tilgjengelig på sykehusets apotek mot betaling eller gratis dersom han var innlagt på sykehuset.¹⁰⁷

Spørsmålet var om det ville krenke artikkel 3 å sende klageren til Algerie. Først tok Domstolen opp om artikkel 3 kunne anvendes på et slikt tilfelle.

Domstolen uttaler at til tross for at artikkel 3 vanligvis anvendes i tilfeller der farens innhold er en følge av handlinger i strid med bestemmelsen enten fra offentlige myndigheter eller ikke-statlige grupper, vil bestemmelsen også kunne reise spørsmål i forhold til andre situasjoner:

”..the Court has in the light of the fundamental importance of Article 3, reserved to itself sufficient flexibility to adress the application of that Article in other context which might arise. It`s not therefore, prevented from scrutinising an applicant`s claim under Article 3 where the source of the risk ...steems from factors which cannot

¹⁰⁵ Eur. Court Case of Bensaid v the United Kingdom, judgment of 6 May 2001(foreløpig upublisert, saksnummer: 44599/98)

¹⁰⁶ Ibid par 30

¹⁰⁷ Ibid par 31

engage either directly or indirectly the responsibility of the public authorities of that country.”¹⁰⁸

Domstolens uttalelser er i samsvar med Domstolens uttalelser i D v. the United Kingdom som nevnt ovenfor, og i sin vurdering viser også Domstolen til denne dommen i forbindelse med denne uttalelsen.

Det ser ut til at begrunnelsen for å holde det åpent for en slik anvendelse av bestemmelsen ligger i det at artikkel 3 representerer en absolutt rett til vern mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling:

”To limit the application of Article 3 in this manner would be to undermine the absolute character of its protection.”¹⁰⁹

Domstolen mener altså, at dersom den skulle begrense artikkel 3 til bare å gjelde de tilfeller der en kan anse staten for direkte eller indirekte ansvarlig for behandling i strid med bestemmelsen vil dette undergrave bestemmelsens fundamentale viktighet. Bestemmelsen gir uttrykk for en absolutt, ufravikelig regel.

Artikkel 3 er et absolutt forbud mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Også i denne saken ser vi at artikkel 3 får anvendelse og Domstolen går inn og vurderer om det foreligger reell fare:

”The Court has therefore examined whether there is a real risk that the applicant’s removal would be contrary to the standards of Article 3 in view of his present medical condition.”¹¹⁰

Domstolen foretar en samlet vurdering av klagerens helsetilstand og det aktuelle behandlingstilbudet i Algerie. Domstolen uttaler at de mentale konsekvensene klageren kan få ved at det er stressende og praktisk vanskelig for han å få tak i medisinene han trenger, vil i

¹⁰⁸ Ibid par 34

¹⁰⁹ Ibid par 34

¹¹⁰ Ibid par 35

prinsippet kunne falle innunder artikkel 3,¹¹¹ men at risiko for at klageren kan få tilbakefall vil være like stor om han oppholder seg i England, nettopp fordi klageren har en alvorlig og langvarig lidelse som krever konstant tilsyn og medisinerings;

”The Court considers that the suffering associated with a relaps could, in principle, fall within the scope of Article 3. The Court observes, however, that the applicant faces the risk of relaps even if he stays in The United Kingdom as his illness is long term and requires constant management.”¹¹²

Til tross for at det vil øke risikoen å returnere klageren er de samme medisinene tilgjengelig i Algerie. At det for klageren er mer ønskelig å bli i England er ikke nok til å krenke artikkel 3:

“Nonetheless, medical treatment is available to the applicant in Algeria. The fact that the applicant`s circumstances in Algeria would be less favourable than those enjoyed by him in the United Kingdom is not decisive from the point of view of Article 3.”¹¹³

Slik jeg tolker Domstolens uttalelser er den her inne i vurderingen av om det foreligger ”exceptional circumstances”, som Domstolen ser ut til å ha oppstilt som et krav i D v. the United Kingdom. Domstolen uttaler også, at til tross for klagerens familie ikke har bil slik at klageren selv kan ta seg til sykehuset, er det mulig å ordne det på andre måter. Klageren er heller ikke et utsatt mål for opposisjonsgruppen han hevder holder til i det område han eventuelt må reise gjennom.¹¹⁴

Domstolen kommer fram til at det ikke vil innebære en krenkelse av artikkel 3 å sende mannen tilbake til Algerie:

”The Court accepts the seriousness of the applicant`s medical condition. Having regard, however, to the high threshold set by Article 3, particularly where the case does not concern the direct responsibility of the Contracting State for the infliction of harm,

¹¹¹ Ibid par 37

¹¹² Ibid par 37-38

¹¹³ Ibid par 38

¹¹⁴ Ibid par 39

the Court does not find there is a sufficiently real risk that the applicant's removal in these circumstances would be contrary to the standards of Article 3.”¹¹⁵

Ut fra denne uttalelsen ser vi at Domstolen stiller et ganske høyt krav for å anse artikkel 3 som krenket i slike tilfeller. Det ser ut til at terskelen faktisk er høyere her enn ellers fordi utsenderstaten ikke direkte eller indirekte kan holdes ansvarlig. I denne saken fant Domstolen at klagerens situasjon ikke fylte kravet til exceptional circumstances:

”The case does not disclose the exceptional circumstances of D v. The United Kingdom, where the applicant was in the final stage of a terminal illness, Aids, and had no prospect of medical care or family support on expulsion to St. Kitts.”¹¹⁶

Slik jeg ser det vil det etter dette være en mulighet for å anvende artikkel 3 på slike tilfeller, men at det stilles et krav til eksepsjonelle omstendigheter før artikkel 3 er krenket. Dette kravet er et strengt krav, det skal mye til før det er oppfylt. Det kan se ut som Domstolen selv anser D v. the United Kingdom som et særtilfelle på bakgrunn av ordvalget ”exceptional circumstances, og at det kreves nesten tilsvarende omstendigheter i foreliggende sak for å nå opp til terskelen for dette kravet.

Det gjenstår imidlertid å se hvordan Domstolen gjør denne vurderingen dersom et lignende tilfelle oppstår i framtiden. Imidlertid er det klart at Domstolen ikke ser seg avskåret fra å gi artikkel 3 anvendelse på slike tilfeller.

3.2 HVA VIL DET SI AT FAREN ER ”REAL?”

Ordlyden ”real” tilsier at det må være tale om en fare som er reell, altså en fare som faktisk kan inntreffe. Etter en slik tolkning er det naturlig å tenke seg at påstander som er for uklare og søkte kan ikke oppfattes som en reell fare og at det må foreligge en mulighet for at den påståtte krenkelsen vil virkeliggjøre seg.

Ordlyden reell synes også å tilsi at for å være reell må faren kunne forutses.

¹¹⁵ Ibid par 40

¹¹⁶ Ibid

Selve ordlyden gir ikke i seg selv et klart svar på hva som skal til for at faren er reell i det enkelte tilfellet, så i det videre vil jeg se hen til Domstolens praksis og juridisk teori for å finne begrepets konkrete innhold.

3.2.1 Betydningen av tidligere krenkelser av artikkel 3

Et interessant spørsmål er om faren anses for å være reell dersom en person tidligere har blitt utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling i landet han tenkes utvist til?

Kan vilkåret anses som oppfylt dersom vedkommende kan fremlegge bevis for dette?

I de tilfeller hvor for eksempel et menneske har vært utsatt for tortur, og har klart å flykte til et annet land, og vedkommende har begynt å hele, kan det reises spørsmål om det å komme tilbake til landet der krenkelsen fant sted, vil kunne anses som umenneskelig behandling fordi det vil være veldig mentalt traumatisk for vedkommende.¹¹⁷ Å bli utsatt for tortur, eller for eksempel umenneskelig behandling, er et traume som i tillegg til de fysiske skadene vedkommende har blitt utsatt for, etterlater seg store mentale konsekvenser for vedkommende. Dette spørsmålet vil ikke bli ytterligere behandlet her. Det er vilkåret ”reell fare” som skal klargjøres i denne avhandlingen, og om det foreligger reell fare beror, som nevnt overfor i punkt 3, på en konkret vurdering av situasjonen slik den er i det landet vedkommende tenkes utvist til.¹¹⁸

3.2.1.1 Betydningen av klagerens subjektive frykt

I vurderingen av om det foreligger reell fare kan det være interessant å se om klagerens redsel for nye overgrep kan være et moment for Domstolen. Et spørsmål som reiser seg er imidlertid om den subjektive frykten for nye krenkelser vil ha noen vekt i denne vurderingen.

I Cruz varas-saken fra 1991¹¹⁹ var det spørsmål om utvisningen av en chilensk familie på tre personer til Chile ville være i strid med artikkel 3. Tidligere krenkelser var et tema i forhold

¹¹⁷ Ralf Alleweldt, Protection Against Expulsion Under Article 3 of the European Convention on Human Rights, Lov og rett 1993 s 360-376. Dette var også oppe til behandling i Cruz Varas-saken, (note 51), men domstolen kom fram til at klageren ikke kom innunder terskelen for artikkel 3, para 83-83

¹¹⁸ Retten til vern som flyktning, Terje Einarsen side 439

¹¹⁹ Eur. Court HR Case of Cruz Varas and Others v. Sveden, judgement of 20 March 1991 A 201

til faren i familien. Faren hadde deltatt i ulovlige politiske aktiviteter i Chile og påstod at han på denne bakgrunn, tidligere var blitt utsatt for tortur av Chilenske myndigheter. Han uttrykte redsel for å bli utsatt for tortur igjen dersom han ble sendt tilbake til Chile.

For retten forelå det medisinske bevis for at mannen tidligere hadde blitt utsatt for tortur, men det forelå ingen konkrete bevis for at det var chilensk politi¹²⁰ som hadde stått bak torturen, utover klagerens egen forklaring.¹²¹

Klagerens subjektive frykt vil ikke uten videre sammenfalle med hva Domstolen vil anse som en reell fare. Det avgjørende, som vi vil se i den videre drøftelsen, er hvorvidt den frykten klageren har vil kunne anses som en reel fare sett i sammenheng med hvordan situasjonen vil være for han i mottakerlandet i dag. Også hensynet til Konvensjonsstatenes suverenitet tilsier at bevisgrunnlaget for om det er reell fare ikke bør begrunnes i klagerens subjektive frykt alene. Imidlertid kan frykten klageren har for nye krenkelsers tilsi at det bør gjøres undersøkelser i mottakerlandet for å se om klagerens frykt har et grunnlag i situasjonen slik den er i mottakerlandet i dag. Et av formålene bak artikkel 3 å beskytte individet mot krenkelsers. Dersom en person uttrykker frykt for overgrep, taler det i retning av det bør undersøkes om frykten har noe grunnlag i den faktiske situasjonen som klageren vil møte ved en utsendelse.

Domstolen anerkjente i Cruz Varas-saken bevisene fremlagt for retten som tydet på at klageren tidligere var blitt torturert, men fant ikke dette til strekkelig til at det forelå reell fare eller sikkert hvem som faktisk hadde utført krenkelsene. Domstolen ser ikke ut til ha lagt noe betydelig om noe vekt på den frykten klageren uttrykte. Han kunne ikke legge frem bevis for at faren var reell.

I vurderingen av om faren er reell, kan se det ut til at klagerens troverdighet har hatt betydning for Domstolen i Cruz Varas-saken. Opplysningene om den tidligere krenkelsen klageren hadde vært utsatt for, hadde han lagt fram veldig sent i saksprosessen. Han hadde også gjentatte ganger endret sin forklaring i samtale med svenske myndigheter. Dette mente Domstolen hadde svekket hans troverdighet betraktelig:

”.... The applicant`s complete silence as to his alleged clandestine activities and torture by the Chilean police until more than eighteen months after his first derogation casts an

¹²⁰ Om betydningen av hvor faren har sitt opphav, se punkt 3.1.1

¹²¹ Crus Varas par 77

considerable doubt on his credibility in this respect. his credibility is further called into question by the continuous changes in his story...”¹²²

I Hilal-saken¹²³ hevdet britiske myndigheter at klagerens troverdighet var svekket fordi han ikke hadde fortalt om de tidligere krenkelsene før etter 4 uker.¹²⁴ Domstolen mente imidlertid ikke at dette var tilstrekkelig til å svekke klagerens troverdighet fordi han senere hadde lagt fram flere bevis for sin utsatte posisjon ved en eventuell utsendelse.¹²⁵ Det kan også argumenteres for at det er en stor forskjell mellom saken. I Cruz Varas-saken ventet klageren i 18 måneder før han fortalte om de tidligere krenkelsene. I tillegg hadde han gjentatte ganger endret sin forklaring. Klageren i Hilal-saken opplyste derimot om krenkelsene etter en 1 måned, og kom i ettertid med gode bevis på at han var i risiko for nye krenkelser. Dermed viste klageren at det var et grunnlag som støttet hans subjektive frykt.

Det kan argumenteres for at dersom subjektiv frykt, alene skulle være et tungtveiende moment i vurderingen av om faren er reell, vil det bli vanskelig å skille de mer alvorlige tilfeller fra de mindre alvorlige tilfeller der faren faktisk ikke er reell.

3.2.1.2 Betydningen av at klageren tilhører en utsatt gruppe

Det kan reises spørsmål om det er av betydning at klageren tilhører en utsatt gruppe i mottakerlandet.

I Salah Sheekh saken fra 2007¹²⁶ kretset også tema rundt tidligere krenkelser.

Spørsmålet var om det ville stride mot artikkel 3 å utvise en somalisk mann fra Nederland til Somalia hvor han og hans familie tidligere hadde vært utsatt for grove overgrep og drap.

Klageren tilhørte en minoritetsgruppe i Somalia og hadde på grunn av krig blitt tvunget til å

¹²² Ibid par 78

¹²³ Eur. Court Case of Hilal v the United Kingdom, judgement of 6 March 2001 (upublisert) Dommen omtales ytterligere nedenfor

¹²⁴ Ibid par 56

¹²⁵ Ibid par 63-64

¹²⁶ Eur. Court Case of Salah Sheekh v The Netherlands, judgement of 11 March 2007

forlate det område han kommer fra. Domstolen anså at de tidligere krenkelser klageren tidligere hadde vært utsatt for som umenneskelig behandling etter artikkel 3.¹²⁷

Nederlandske myndigheter at klageren ikke hadde bevist at faren var reell, og at hans frykt for nye krenkelser ikke var velbegrunnet fordi han ikke hadde bevist at han var mer utsatt enn befolkningen generelt i mottakerlandet.¹²⁸

Klageren hadde blant annet blitt utsatt for overgrep i form av slag fra belter og gevær, samt tvunget til å arbeide for den regjerende klanen nattestid. Klagerens bror var blitt drept, og hans mor og søstere voldtatt og holdt fanget i et døgn.¹²⁹

Domstolen uttaler at det ikke kan kreves at klageren i dette tilfelle skal måtte fremlegge flere bevis for at han fortsatt personlig vil være utsatt for fare dersom han skulle returnere til Somalia, jfr Domstolen uttalelse:

...the applicant cannot be required to establish the existence of further special distinguishing features concerning him personally in order to show that he was and continues to be, personally at risk.”¹³⁰

Slik jeg tolker Domstolens uttalelse, har klageren altså her lagt fram et godt nok grunnlag for at han er mer utsatt enn andre i mottakerlandet. Domstolen uttaler at det ikke kan kreves at klageren skal komme med flere momenter til støtte for hans personlige risiko. Det som ser ut til å bli de avgjørende momenter for domstolen er de tidligere krenkelsene klageren har vært utsatt for, bakgrunnen for krenkelsene, og det at han er en del av en minoritet og dermed har vanskelig for å beskytte seg. Fordi klageren er en del av denne gruppen er han mer utsatt enn andre i mottakerlandet.

I motsetning til bevisgrunnlaget for tidligere krenkelser i Cruz Varas-saken, har klageren i Salah Sheekh-saken klart å legge fram tilstrekkelig fakta som støtter hans frykt for overgrep ved en retur, og hans situasjon ser klart ut til å være verre enn andres nettopp fordi han tilhører en minoritetsgruppe som blir forfulgt. Det kan etter dette se ut til at Domstolen legger

¹²⁷ Ibid par 146

¹²⁸ Ibid par 131

¹²⁹ Ibid par 8-13

¹³⁰ Ibid par 148

vekt på at en person er en del av en utsatt gruppe når den vurderer om faren er reell. Det ble også vist til FNs rapporter hvor det gikk klart frem at denne minoritetsgruppen fortsatt ble forfulgt og utsatt for alvorlige krenkelser.

Etter dette ser det imidlertid ikke ut til at klagerens subjektive frykt har noen særlig vekt i Domstolens vurdering av om faren er reell. Det avgjørende er om det i det enkelte tilfelle kan bevises at klageren vil være i risiko for behandling i strid med bestemmelsen ved utsendelse. I Salah Sheek-saken ser det ut til at det faktum at klageren tilhører en utsatt gruppe, er et viktig moment for Domstolen når den avgjør om faren er reell i dette konkrete tilfelle. Klageren er i risiko for krenkelser. Det er rapporter som viser at denne gruppen blir utsatt for krenkelser i mottakerlandet.

3.2.1.3 Betydningen av at det foreligger trusler mot klageren

Et interessant spørsmål er om Domstolen i sin vurdering legger vekt på at det er fremsatt trusler mot klageren.

I Hilal-saken¹³¹ var også tidligere krenkelser et tema, det var spørsmål om utvisningen av en mann fra Storbritannia til Zanzibar, Tanzania ville være i strid med artikkel 3.

Klageren var et aktivt medlem av en opposisjonsgruppe i Zanzibar, CUF, og var på bakgrunn av dette tidligere blitt arrestert av politiet i Zanzibar. Han ble holdt innestengt i 3 måneder og utsatt for tortur før han ble sluppet ut. Spørsmålet var således om det var en reell fare for behandling i strid bestemmelsen dersom mannen ble sendt tilbake til Tanzania.

I forhold til vurderingen av reell fare ser det ut som Domstolen i Hilal-saken legger vekt på at det er gjort trusler mot mannens kone, som fortsatt bor i Zanzibar, og at politiet ofte har kommet til deres hjem for å få opplysninger om klageren, hvor han befinner seg og kommet med trusler mot rettet mannen¹³². Det kan reises spørsmål om det må foreligge en konkret trussel om behandling i strid med bestemmelsen. Imidlertid vises det av Domstolens praksis at det kan være en krenkelse av artikkel 3 uten at personen som skal utvises har mottatt en trussel.¹³³

¹³¹ Eur. Court Case of Hilal v the United Kingdom, judgement of 6 March 2001

¹³² Hilal par 66

¹³³ Se for eksempel. D v the United Kingdom som er behandlet ovenfor

I Hilal-saken kan det se ut til at Domstolen ikke bare legger vekt på at det er fremsatt trusler mot klageren, men også at dette faktisk styrker den reelle faren.¹³⁴ Domstolen legger vekt på at det foreligger opplysninger fra kommisjonens rapporter og rapporter fra Amnesty International, som viser at situasjonen i Zanzibar tidligere har vært utrygg for CUF medlemmer som blir arrester og torturert.¹³⁵ Som vi ser her, er også andre organisasjoners uttalelser av stor betydning for Domstolen, da slike rapporter kan hjelpe til med å belyse den faktiske situasjon i det landet klageren tenkes utvist til. I dette tilfelle støtter rapportene opp om det klageren forteller. Av disse rapportene følger det at slik behandling av CUF medlemmer er vanlig i landet.¹³⁶

I H.L.R-saken, som er nevnt tidligere under punkt 3.1.1.1, ble det også fremsatt trusler mot klageren, men i den saken ser det derimot ikke ut til at Domstolen tillegger dette særlig vekt. Begrunnelsen for dette kan imidlertid, slik jeg ser det, være at det i H.L.R –saken ikke forelå et godt nok bevisgrunnlag. Blant annet kom Domstolen fram til at det ikke var bevist at klageren ville være mer utsatt enn andre i Colombia. Truslene var fremsatt i et brev til klagerens tante, noe som taler i retning av at truslene vil være av betydning. Imidlertid var det lite som kunne støtte opp om betydningen av de truslene som var blitt framsatt, og Domstolen uttalte at brevet som var sendt til hans tante ikke i seg selv ville være tilstrekkelig for å anse faren som reell.¹³⁷

Etter dette kan det se ut til at trusler mot klageren har betydning i den grad de støttes opp av andre momenter i klagerens personlige situasjon. Hensynet bak det eksterritorielle vernet i artikkel 3 er å beskytte individet mot krenkelser, men det at det er fremsatt trusler kan ikke i seg selv være nok til å si at artikkel 3 er krenket. Ut fra hensynet til Konvensjonsstatenes suverenitet kan det argumenteres for at det bør kreves en konkret og godt dokumentert trussel for at dette skal få betydelig vekt i vurderingen av om faren er reell eller ei.

I H.L.R-saken var det fremsatt trusler i et brev, som var sendt til klagerens tante. Det var ingen andre momenter som talte for at klageren var spesielt utsatt for fare i mottakerlandet.

¹³⁴ Hilal par 66

¹³⁵ Ibid par 66

¹³⁶ Ibid

¹³⁷ H.L.R par 42

Til sammenligning var det i Hilal-saken fremsatt trusler til klagerens kone gjentatte ganger. Det forelå også rapporter som uttalte at trusler og overgrep mot CUF medlemmer var vanlig i mottakerlandet. Truslene i Hilal-saken var godt dokumentert og hadde god støtte i den faktiske situasjonen i mottakerlandet som klageren vil møte dersom han ble sendt dit. Det at det er fremsatt trusler vil altså ikke automatisk tilsi at artikkel 3 er krenket.

3.2.1.4 Betydningen av hvor de tidligere krenkelsene har funnet sted

Et annet spørsmål som reiser seg er om det har betydning hvor den tidligere krenkelsen har funnet sted. Vil artikkel 3 anses krenket dersom klageren kan sendes til en annen del av landet enn der krenkelsene fant sted?

Det ble i Hilal-dommen hevdet av britiske myndigheter at klageren kunne sendes til innlandet i Tanzania og dermed være trygg for krenkelser¹³⁸. Myndighetene hevdet at det på den bakgrunn ikke forelå en reell fare fordi de tidligere krenkelsene klageren hadde blitt utsatt for hadde inntruffet andre steder.

Imidlertid kommer Domstolen fram til at situasjonen heller ikke her er holdbar. Det er rapporter som viser at også utenfor Zanzibar skjer det en forfølgelse av CUF medlemmer, og at de blir utsatt for overgrep.¹³⁹ Det er også en mulighet for utlevering mellom innlandet i Tanzania og Zanzibar og at det ikke er trolig at politiet vil kunne beskytte klageren mot eventuelle krenkelser.¹⁴⁰ Dersom klageren blir sendt til et annet område enn der hvor de tidligere krenkelsene fant sted, må han også der være sikret en effektiv beskyttelse¹⁴¹ For vurderingen av om faren er reell, vil det trolig ikke ha betydning hvor de tidligere krenkelsene fant sted, fordi det er selve situasjonen i mottakerlandet som skal vurderes i sammenheng med klagerens personlige situasjon i landet.

¹³⁸ Hilal par 62

¹³⁹ Ibid par 67

¹⁴⁰ Ibid par 67

¹⁴¹ Beskyttelsesmomentet omtalens mer under situasjonen i mottakerlandet

3.2.1.5 Situasjonen i mottakerlandet

I det følgende vil jeg se på om det stilles krav til situasjonen i mottakerlandet og i hvilken grad beskyttelsesmomentet har betydning for vurderingen av om faren er reell.

I Salah Sheek-saken hevdet Nederlandske myndigheter at faren for søkeren ikke kunne anses som reell på bakgrunn av den generelle voldelige situasjonen i Somalia. Domstolen har også sagt seg enig i at det ikke er tilstrekkelig at det generelt er en urolig situasjon i mottakerlandet, men at klageren må kunne vise at han personlig er spesielt utsatt.¹⁴² Den reelle faren skal foreligge for klageren personlig og det er ikke nok at det er en mulighet for krenkelser:

”...a mere possibility of ill-treatment is insufficient to give rise to a breach of Article 3.”¹⁴³

Som vi så av drøftelsene ovenfor, kom Domstolen i Salah Sheekh-saken fram til at det forelå krenkelse av artikkel 3 blant annet fordi klagerens personlige situasjon var verre enn for befolkningen generelt, nettopp fordi han var medlem av en minoritetsgruppe som fortsatt ble forfulgt i mottakerlandet. Situasjonen hadde ikke blitt forbedret.

Det ser også til at Domstolen i sin vurdering av om faren er reell for klageren, legger vekt på at situasjonen i Somalia, med hensyn til overgrep mot denne minoritetsgruppen spesielt, er veldig godt dokumentert av FNs rapporter fra Somalia.¹⁴⁴ Det kan etter dette argumenteres for at det stilles krav til at situasjonen i mottakerlandet må være forbedret med hensyn til klagerens situasjon.

I Cruz Varas-saken ble en utsendelse av klageren til Chile ikke ansett for å være en krenkelse av artikkel 3. Begrunnelsen var blant annet også at den både politiske situasjonen i Chile var endret siden sist:

¹⁴² H.L.R par 41-42 klageren kunne ikke vise at hans situasjon i mottakerlandet ville være verre enn for Colombianere flest.

¹⁴³ Salah Sheekh par 148

¹⁴⁴ Ibid par 146 og 103-104

“A democratic evolution was in the process of taking place in Chile which had led to improvements in the political situation.”¹⁴⁵

Det hadde også skjedd positive forandringer i landet med hensyn til forbedringer av menneskerettighetene.¹⁴⁶ Den politiske forbedringen i Chile hadde også ført til at flere chilenske statsborgere frivillig returnerte fra Sverige til Chile¹⁴⁷.

Som vi ser, stilles det et krav til at situasjonen i mottakerlandet er slik at klageren personlig vil være i risiko for å bli utsatt for nye krenkelser.

Som en ser ut fra Cruz Varas-saken, var det ikke tilstrekkelig at klageren tidligere hadde vært utsatt for krenkelser i strid med artikkel 3. Dette vil likevel trolig kunne tjene som et moment i vurderingen, dersom bevisene foreligger og situasjonen ikke er merkbart forbedret i mottakerlandet slik jeg ser det ut fra dommen. Det ser imidlertid ut til at domstolen setter høye krav til bevis fra klageren med hensyn til å underbygge de påståtte krenkelser og bevis for at situasjonen ikke er endret i returlandet. Det avgjørende moment ser ut til å være om situasjonen i det landet vedkommende tenkes utvist til er i forbedring eller ikke. Det vil ikke foreligge reell fare for gjentatte krenkelser dersom situasjonen i landet er merkbart forbedret i forhold til klageren situasjon.

I Cruz Varas saken der klageren på grunn av sine politiske standpunkter ble arrestert og torturert, var ikke faren for at dette skulle skje igjen reell fordi det hadde skjedd et politisk skifte i landet og chilenerne begynte frivillig å reise tilbake til sitt hjemland.¹⁴⁸

Klageren kunne altså ikke fremlegge tilstrekkelig bevis for at han personlig ville være i reell fare ved en retur til Chile. Domstolen ser ut til å ikke ha ansett frykten hans som velbegrunnet.¹⁴⁹

Et viktig moment i Domstolens vurdering av situasjonen i mottakerlandet er beskyttelsesmomentet. At beskyttelsesmomentet, som stiller et krav til at mottakerlandets

¹⁴⁵ Cruz Varas par 80

¹⁴⁶ Ibid par 72

¹⁴⁷ Ibid par 80

¹⁴⁸ Cruz Varas par 80

¹⁴⁹ At den reelle faren må være velbegrunnet er kjernen i kravet til ”substantial grounds” som nevnt i punkt 1.1. Det må foreligge tilstrekkelig bevismaterialet for å kunne si at faren er reell.

myndigheter kan gi klageren tilfredsstillende beskyttelse dersom han blir sendt til landet, skal tillegges vekt, ble også tidligere uttalt i H.L.R-saken:

”it must be shown that the risk is real and that the authorities of the receiving state are not able to obviate the risk by providing appropriate protection.”¹⁵⁰

Domstolen legger i Hilal-saken også vekt på at politiet i landet er linket sammen og dermed er det lite trolig at politiet i innlandet Tanzania vil kunne gi klageren tilfredsstillende beskyttelse dersom han skulle bli sendt dit i stedet for til stedet der de tidligere krenkelsene fant sted.

Domstolen uttaler:

”The police in Mainland Tanzania may be regarded as linked to the police in Zanzibar as a part of the Union and cannot be relied on as a safeguard against arbitrary action”.¹⁵¹

Domstolen uttaler i Hilal-saken at til tross for at det hadde skjedd små forbedringer i provinsen Zanzibar er det fortsatt rapporter om overgrep mot CUF medlemmer. Dermed er det reell fare for behandling i strid med artikkel 3, dersom klageren sendes tilbake.¹⁵²

I Cruz Varas-saken hadde det i Hilal-saken hadde det skjedd endringer i mottakerlandet som gjorde at situasjonen for klageren personlig måtte anses som positivt endret. I Hilal-saken derimot var det fortsatt var uroligheter i landet og det kunne bevises at den aktuelle opposisjonsgruppen klageren i saken var medlem av, fortsatt ble forfulgt også i andre deler av landet enn der krenkelsene opprinnelig hadde funnet sted.

I Hilal saken kom også beskyttelsesmomentet klart fram og ble tillagt vekt. Dersom klageren ble sendt tilbake var det lite trolig at han ville få tilstrekkelig beskyttelse fra det de lokale myndigheter.

Beskyttelsesmomentet stod også sterkt i Salah Sheek-saken, klageren vil ikke få en effektiv beskyttelse av lokale myndigheter dersom han skulle blir returnert.¹⁵³

¹⁵⁰ H.L.R par 40

¹⁵¹ Hilal par 67

¹⁵² Ibib par 66

På bakgrunn av klagerens tidligere krenkelser og opplysninger om situasjonen i Somalia, kommer domstolen til at dersom klageren sendes tilbake, vil dette stride mot artikkel 3.¹⁵⁴

Drøftelsene kan tyde på at dersom returstaten ikke kan gi klageren tilfredsstillende beskyttelse mot krenkelser, vil faren i slike tilfeller, som i Hilal saken¹⁵⁵, sannsynlig anses som reell. Som vi så i Salah Sheek-saken var dette et moment som også fikk vekt ved siden av klagerens tidligere krenkelser.

En annen dom som også belyser vurderinger i forhold til dette er Vilvarajah¹⁵⁶ saken fra 1991. Det dreide seg om fem tamilske asylsøkere, som hvorav den ene, Vilvarajah, hevdet å ha blitt utsatt for tidligere overgrep i Sri Lanka hvor han kom fra. I et tilfelle skal han ha blitt brukt som et levende skjold i en skuddveksling. Han ble sammen med de fire andre mennene sendt tilbake til Sri Lanka etter et vedtak om utsendelse gjort av britiske myndigheter. Tre av de fem mennene hevdet at de hadde blitt utsatt for nye krenkelser ved returen. På denne bakgrunn fikk de innvilget oppholdstillatelse, men de krevde at utsendelse måtte anses å ha være i strid med artikkel 3. Spørsmålet var således om det på utsendelsestidspunktet¹⁵⁷ var en reell fare for behandling i strid med bestemmelsen ut fra det bildet søkerne hadde gitt av egen situasjon. Britiske myndigheter hevdet at situasjonen på Sri Lanka var den samme for alle som ikke deltok i stridene. Dermed kunne ikke søkerens situasjon anses å utgjøre en reell fare, til tross for de tidligere krenkelsene. De hevdet også at dersom en i dette tilfelle skulle si at de fylte vilkåret ville det kunne åpne for at alle i liknende situasjon også ville ha rett til opphold på bakgrunn av vernet artikkel 3 oppstiller.

Slik jeg ser det krever Domstolen at den individuelle risikoen klageren hevder å ville møte i mottakerlandet, må være klar og den må skille seg fra den generelle tilstanden som råder i returlandet:

”The evidence before the Court concerning the background of the applicants, as

¹⁵³ Salah Sheekh par 147

¹⁵⁴ Ibid par 149

¹⁵⁵ Hilal par 67

¹⁵⁶ Eur. Court Case of Vilvarajah and Others v. the United Kingdom, judgment of 30 October 1991 Series A 215

¹⁵⁷ Mer om tidspunktet for risikovurderingen se punkt 3.2.2

well as the general situation, does not establish that their position was any worse than the generality of other young male Tamils who were returning to their country.”¹⁵⁸

Det at det foreligger en mulighet for at krenkelser vil skje igjen, anses heller ikke i denne saken som tilstrekkelig for at faren er reell. Det kreves altså noe mer:

”Since the situation was still unsettled there existed the possibility that they might be detained and ill-treated..... a mere possibility of ill-treatment, however..... is not in itself sufficient to give rise to a breach of Article 3.”¹⁵⁹

I tillegg til at Domstolen ikke anså klagerens personlig situasjon som tilstrekkelig risikofyllt, legger den også vekt på at situasjonen på Sri Lanka på utsendelsestidspunktet var forbedret.¹⁶⁰

Også i denne dommen ser vi at det stilles høye krav til klageren med hensyn til å redegjøre for sin egen personlige risiko i mottakerlandet. Til tross for at det her hadde forekommet krenkelser etter returen, mente Domstolen at britiske myndigheter på utsendelsestiden ikke hadde sterkt nok grunnlag til å kunne forutse de etterfølgende krenkelsene tre av klagerne ble utsatt for etter returen, jfr uttalelsen:

”There existed no special distinguishing features in their cases that could or ought to have enabled the Secretary of the State to foresee that they would be treated in this way.”¹⁶¹

3.2.1.6 Betydningen av utsenderstatens vurderinger

I sin vurdering av om faren er reell har vi til nå sett at Domstolen ser hen til hvordan situasjonen er i mottakerlandet og om de offentlige myndigheter kan gi klageren en tilfredsstillende beskyttelse mot nye krenkelser. Et spørsmål som reiser seg er hvilken

¹⁵⁸ Vilvarajah par 111

¹⁵⁹ Ibid par 111

¹⁶⁰ Ibid par 105

¹⁶¹ Ibid par 112

betydning utsenderstatens egne vurderinger har for Domstolen i dens vurdering av om faren er reell.

Domstolen uttalte i Cruz Varas-saken at den la vekt på svenske myndigheters vurderinger i forhold til klagerens situasjon i Chile:

” The Court also attaches importance to the fact that the Swedish authorities had particular knowledge and experience in evaluation claims of the nature by virtue of the large number of chilean asylum-seekers who had arrived since 1973.....The final decision to expell the applicant was taken after thorough examinaitions of his case by the National Immigration board and by the government”¹⁶²

Vi ser her at Domstolen også la vekt på konvensjonsstatens egne vurderinger. Svenske myndigheter hadde god erfaring med asylsøkere fra Chile og hadde god kunnskap om den politiske situasjonen i landet.

I sin vurdering av hvorvidt faren er ”reell” legger altså Domstolen, i alle fall i noen tilfeller, også stor vekt på utsenderlandets myndigheters egne vurderinger. I Cruz Varas saken ser det ut til at dette fikk avgjørende betydning, samt at situasjonen i Chile faktisk var betydelig forbedret.

Det viser tilbake til suverenitetsprinsippet å la Konvensjonsstatens egne vurderinger være et moment i avgjørelsen. Ofte har de god erfaring med slike saker, noe vi så var tilfelle for svenske myndigheter i Cruz Varas-dommen.¹⁶³

I Hilal-saken ser derimot Domstolen ikke ut til å legge betydelig vekt på myndighetenes vurderinger slik det ble gjort i Cruz Varas saken overfor. Det kan være av den grunn at i Cruz Varas saken hadde utsenderstaten veldig god kunnskap om situasjonen i det landet klageren skulle utvises til. Britiske myndigheter hevdet, som nevnt tidligere, at bevisene klageren la frem i Hilal-saken trolig var falske og at klagerens troverdighet var svekket.¹⁶⁴ Dette avviser imidlertid Domstolen og legger bevisene til grunn for sin vurdering:

¹⁶² Cruz Varas par 81

¹⁶³ Ibid

¹⁶⁴ Hilal par 56-57

”The Court has examined all the materials provided by the applicant and the assesment of them by the various domestic authorities. It finds no basis to reject them as forged or fabricated.”¹⁶⁵

I Vilvarajah-saken, derimot, legger Domstolen igjen stor vekt på utsenderstatens egne vurderinger og kunnskaper om den generelle situasjon på Sri Lanka:

”The Court *attaches importance to the knowledge and experience that the United Kingdom authorities had in dealing with large number of asylum seekers from Sri Lanka*, many of whom were granted leave to stay, and to the fact that the personal circumstances of each applicant had been carefully considered in the light of a substantial body of materials concerning the present situation in Sri Lanka.”¹⁶⁶ (min utheving)

Det kan se ut til at Domstolen legger betydelig vekt på utsenderstatens egne vurderinger i de tilfellene der utsenderstaten har god erfaring og kunnskap om mottakerlandet. Men at den derimot i motsatt tilfelle ikke vil tillegge utsenderstatens vurderinger særlig betydning.

3.2.1.7 Oppsummering

I tilfeller hvor klageren tidligere har vært utsatt for krenkelser i form av tortur, eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, mener jeg i alle fall, at det er sannsynlig for at det fortsatt vil være en risiko for slik behandling, kanskje også er økt risiko enn ellers i og med at krenkelser allerede har funnet sted. Men det er også en realitet, som vi skal se utover i drøftelsen, at ting raskt kan endre seg.

Som vi ser av dommene omtalt ovenfor har imidlertid ikke tidligere krenkelser hatt en avgjørende betydning for om faren er reell, det beror på en konkret samlet vurdering av hvordan situasjonen er i mottakerlandet, og hvordan klagerens situasjon vil være i det aktuelle landet dersom han sendes dit.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Ibid par 63

¹⁶⁶ Vilvarajah par 114

¹⁶⁷ Se også Einarsen side 439

Tidligere krenkelser ser imidlertid ut til å kunne kaste et godt lys over hva man kan forvente av situasjonen i returlandet i dag. Er det skjedd merkbare forbedringer for klagerens situasjon eller er forholdene de samme?

For å belyse dette igjen ser vi at Domstolen vurderer den generelle situasjonen i landet også, om urolighetene fortsatt eksisterer og i hvilken grad disse fortsatt vil kunne påvirke klagerens personlige stilling. Disse to momentene må altså sees i sammenheng slik at en får et mest mulig helhetlig bilde av situasjonen i mottakerlandet.

Det at andre personer i returlandet også er utsatt kan ikke automatisk avskjære et ansvar etter artikkel 3.¹⁶⁸ Vi ser også at det stilles et krav til manglende beskyttelse fra myndighetene i mottakerstaten dersom faren skal kunne anses som reell. Det ser derimot ikke ut til å stilles noe krav til at mottakerstaten kan holdes ansvarlig for krenkelsen av Konvensjonen. Hvordan de offentlige myndighetene i landet opptrer og forholder seg til risikoen klageren eventuelt er utsatt for, vil være relevant i vurderingene.¹⁶⁹

Det er heller ikke tilstrekkelig, for at artikkel 3 er krenket, at det foreligger trusler mot en person. Også disse må ha støtte i situasjonen slik den vil være for klageren ved en utsendelse til det landet det er tale om. Utsenderstatens vurderinger i forhold til dette vil Domstolen trolig kun tillegge vekt dersom vurderingene har bakgrunn i god kunnskap og erfaring om tilstanden i det landet vedkommende tenkes utvist til.

Det ser ut til at klagerens subjektive frykt ikke alene er avgjørende for om det foreligger reell fare. Av Domstolens praksis ser det heller ikke ut til at det har særlig betydning hvor de tidligere krenkelsene har funnet sted. Som vi ser, er det en konkret samlet vurdering av flere momenter som blir avgjørende i vurderingen av om faren er reell.

¹⁶⁸ Se også Einarsen side 439, og avhandlingens punkt 3.1 om farens opphav hvor dette ble nærmere omtalt

¹⁶⁹ Einarsen side 314

3.2.2 Vurderingen av "real" der det ikke foreligger tidligere krenkelser

Vi har tidligere sett hvordan vurderingen av "real" risk blir i de tilfeller der det foreligger tidligere krenkelser. Det kan reises spørsmål om hvordan vurderingen blir i de tilfeller der klageren ikke har vært utsatt for tidligere krenkelser. Det har vært vanskelig å finne avgjørelser hvor tidligere krenkelser ikke har forekommet, men jeg vil her ta kort for meg noen av hovedpunktene i Soering-saken ¹⁷⁰ for å belyse at Domstolens vurderinger vil bli annerledes i tilfeller hvor det ikke er tale om tidligere krenkelser.

I Soering-saken var det spørsmål om utlevering av gutten til USA, hvor han kunne bli ilagt dødsstraff, ville være en krenkelse av artikkel 3. Dersom gutten ble dømt ville han bli utsatt for det såkalte "deathrow"-fenomenet Dette innebærer en lang ventetid før straffen utføres. ¹⁷¹ . Det ble hevdet at dette ville være en krenkelse av artikkel 3. Spørsmålet ble således om det forelå reell fare for at gutten ville bli idømt dødsstraff. ¹⁷²

3.2.2.1 Mottakerlandets nasjonale lovgivning

Et av momentene Domstolen ser på i sin vurdering er amerikansk lov. ¹⁷³ For at den tiltalte skal bli idømt dødsstraff stilles det etter nasjonal lovgivning et krav til framtidig farlighet hos tiltalte.

Med dette forstår jeg slik at det stilles et krav til at tiltalte i fremtiden vil utvise farlig atferd. Domstolen uttaler at de brutale mordene som klageren er tiltalt for vil tale i retning av at dødsstraff vil bli idømt:

¹⁷⁰ Se punkt 2.1.

¹⁷¹ For dommens fakta, se punkt 2.1.

¹⁷² Soering par 92

¹⁷³ Ibid par 95

”...the horrible and brutal circumstances of the killings would presumably tell against the applicant..”¹⁷⁴

Domstolen uttaler også at det er momenter som imidlertid vil tale i motsatt retning, som guttens unge alder og mentale tilstand..¹⁷⁵ Som vi skal se nedenfor må dette ses i sammenheng med andre momenter i saken.

3.2.2.2 Mottakerlandets myndigheter

Domstolen uttaler at momentene i saken må ses i sammenheng med den holdningen amerikanske myndigheter (aktoratet) vil ha til saken når den kommer opp for amerikanske domstoler:

”These various elements arguing for and against the imposition of a death penalty sentence have to be viewed in the light of the prosecuting authorities.”¹⁷⁶

Dette er veldig spesielt. Her går Domstolen altså først inn i amerikansk lov for å se hva taler for og imot at det foreligger en reell fare for dødsstraff. Videre ser den altså hen til hvordan amerikanske myndigheter trolig vil forholde deg til tiltalen når saken kommer opp for behandling.

Aktor (amerikanske myndigheter) for saken i Virginia gav uttrykk for at han med bakgrunn i bevisene som forelå i saken, ville søke å oppnå dødsstraff for klageren. Dette følger av uttalelsen:

”...the Commonwealth`s Attorney has himself decided to seek and to persist in seeking the death penalty because the evidence, in his determination, supports such action.”¹⁷⁷

Domstolen uttaler også:

¹⁷⁴ Ibid par 95

¹⁷⁵ Ibid par 95

¹⁷⁶ Ibid par 96

¹⁷⁷ Ibid par 98

”If the national authorities with responsibility for prosecuting the offence takes such a firm stance, *it is hardly open* for the Court to hold that there are no substantial grounds for believing that the applicant faces a real risk of being sentenced to death and hence experience the deathrow phenomenon.”¹⁷⁸(min utheving)

Det ser ut til at Domstolen mener at dersom myndighetene, som skal føre saken mot klageren, har en slik sterk holdning vil det være nesten umulig for Domstolen å si at det ikke foreligger en reell fare for at klageren vil bli idømt dødsstraff. Slik jeg ser det kan det se ut til at nettopp dette fikk avgjørende betydning for om det foreligger reell fare.

3.2.2.3 Utsenderstatens vurderinger

Et annet moment som Domstolen så på i sin vurdering er utsenderstatens vurderinger.

Britiske myndigheter hevdet at det ikke kunne sies å være en reell fare for at Soering ville bli ilagt dødsstraff selv om han ble dømt skyldig for mordet.¹⁷⁹ Dette begrunnet de med at gutten blant annet ikke hadde innrømmet skyld. Det var også mulig at han ville bli ansett som sinnsyk i gjerningsøyeblikket. Gutten var bare 18 år og dette mente myndigheten også ville kunne tilsi at dommens utfall ville bli annerledes¹⁸⁰.

Domstolen viser imidlertid til at det var kommet en uttalelse fra den britiske regjeringsadvokaten, på vegne av britiske myndigheter om at det til tross disse påstandene, forelå en risiko for at dødsstraff ville bli idømt:

”At the public hearing *the Attorney General nevertheless made clear his Government`s understanding that if Mr. Soering were extradited to the United States there was some risk which was more than merely negligible, that the deathpenalty would be imposed.*”¹⁸¹(min utheving)

¹⁷⁸ Ibid

¹⁷⁹ Ibid par 93

¹⁸⁰ Ibid par 93

¹⁸¹ Ibid par 93

Britiske myndigheter innrømmer altså at det er en risiko for at klageren vil bli idømt dødsstraff ved en eventuell utsendelse.

Domstolen uttaler at britiske myndigheter har rett i at det ikke kan med sikkerhet sies at Soering vil bli idømt dødsstraff¹⁸², men legger i sin vurdering legger vekt på regjeringsadvokatens uttalelse, og sier at det i alle fall foreligger en mulighet for at dødsstraff vil bli idømt.

”.. as the Attorney General conceded on its behalf, there is a significant risk that the applicant would be so convicted”¹⁸³ (min utheving)

Det at britiske myndigheter selv også uttaler at det er en mulighet taler også i retning av at det kan være en reell fare for dødsdom. Slik jeg tolker denne uttalelsen fra Domstolen ser den det ikke nødvendig at det med sikkerhet kan si at klageren vil bli idømt dødsstraff. Det kan til og med se ut til at Domstolen ikke vil kreve mer enn at det kan sies å være en mulighet. Dette skiller seg veldig fra sakene omtalt overfor under punkt 3.2.1. Imidlertid som drøftelsen ovenfor under 3.2.2.2. var det andre momenter som viste at det ikke bare var en mulighet, men en reell fare for at klageren ville bli idømt dødsstraff.

Britiske myndigheter hevdet at en utleveringsavtale mellom USA og Storbritannia fra 1972, hvor det var et punkt som uttalte at det ved en eventuell utlevering mellom landene, ville gis sikkerhet for at dødsstraff ikke ville bli ilagt personen det var tale om, ville redusere den reelle faren.¹⁸⁴ Det skulle i denne forbindelse legges fram en oppfordring til dommeren i saken om at britiske myndigheter ikke ønsket at klageren skulle idømmes dødsstraff.

Dersom det gis et slikt løfte om beskyttelse av klageren vil dette tale i retning av at det ikke er reell fare. Et av formålene bak artikkel 3 er å verne individet mot krenkelser og det kan se ut til at dette ivaretas i henhold til denne avtalen mellom landene.

Imidlertid gjør Domstolen et skille mellom de forbrytelser som hører inn under amerikanske myndigheter generelt og de tilfeller der forbrytelsen hører innunder den enkelte stat der lovbruddet ble begått:

¹⁸² Ibid par 94

¹⁸³ Ibid par 94

¹⁸⁴ Ibid par93 og 97

”However the offence charged, being a State and not a Federal offence, comes within the jurisdiction of the Commonwealth of Virginia; it appears as a consequence that no direction could or can be given to the Commonwealth’s attorney by any State or Federal authority to promise more...”¹⁸⁵.

Domstolen uttaler at det ikke vil være mulig å pålegge domstolen i Virginia et løfte om dommens utfall på forhånd:

”...the Virginia Courts as a judicial bodies cannot bind themselves in advance as to what decision they may arrive at on the evidence..”¹⁸⁶

Utsenderstaten har vurdert denne utleveringsavtalen slik at den faktisk kan gi en god støtte og sikkerhet for at klageren ikke er i reell fare for å bli idømt dødsstraff. Domstolen synes imidlertid å mene det motsatte fordi saken skal opp for en uavhengig domstol som ikke kan instrueres eller påvirkes særlig av utsenderstatens eget ønske om å unngå en dødsstraff. Domstolen uttaler at ”...objectively it cannot be said that the undertaking to inform the judge at the sentencing stage of the wishes of the United Kingdom eliminates the risk of the death penalty being imposed.”¹⁸⁷

Domstolen kommer fram til at det foreligger reell fare for behandling i strid med artikkel 3.¹⁸⁸

3.2.2.4 Oppsummering

Som en ser av drøftelsene ovenfor, skiller Soering-saken seg fra vurderingene Domstolen gjør i saker hvor det har skjedd tidligere krenkelser. Det er en del momenter som Domstolen tydelig ser hen til i begge tilfeller. Domstolen ser for eksempel på utsenderstatens vurderinger og hvordan myndighetene i mottakerlandet vil forholde seg til klageren dersom han sendes dit. Imidlertid er vurderingstemaet veldig annerledes. I Soering-saken ser Domstolen blant

¹⁸⁵ Ibid par 97

¹⁸⁶ Ibid par 97

¹⁸⁷ Ibid par 98

¹⁸⁸ Ibid par 111

annet på nasjonal lovgivning, fordi det er kun dersom klageren blir dømt etter disse regler at det kan være en krenkelse av artikkel 3. Domstolen tar også hensyn til hvordan offentlige myndigheter i mottakerlandet vil forholde seg til klagerens sak dersom han skulle bli utvist di.

3.2.3 Risikoen for at faren inntreffer

Et annet spørsmål som melder seg er om det kreves at den potensielle faren faktisk må inntreffe for at den skal anses som ”reell”. Som nevnt ovenfor, synes ordlyden ”reell” etter en tolkning å tyde på at det i alle fall må foreligge en mulighet for at faren vil virkeliggjøre seg. Dette kan imidlertid være vanskelig å bevise, da det er tale om vurderinger av framtiden. Må det foreligge sannsynlighetsovervekt for at faren skal anses som reell i det enkelte tilfelle?

Som nevnt tidligere uttalte Domstolen i H.L.R v. France¹⁸⁹:

”Substantial grounds have to be shown *for believing* that the person in question, if deported, would face a real risk of being subjected to treatment contrary to Article 3 in the receiving country.”¹⁹⁰ (min utheving)

En naturlig forståelse av “for believing” tyder på at det ikke kreves sannsynlighetsovervekt for at den påståtte krenkelsen skal virkeliggjøre seg. Dette følges også opp av juridisk teori.¹⁹¹ Det er altså tilstrekkelig at det er sannsynlig at faren vil inntreffe. Når er det da sannsynlig at den potensielle faren vil inntreffe? Det ser ut til at Domstolen, som nevnt tidligere, krever mer enn at det er en mulighet for krenkelser i mottakerlandet, jfr uttalelsen i Vilvarajah-saken:

“A *mere possibility* of ill-treatment is not in itself sufficient to give rise to a breach of Article 3.”¹⁹² (min utheving)

Som vi så av Vilvarajah-saken overfor, inntraff den faren som klagerne var redd for.

Imidlertid kom Domstolen allikevel til at utsendelsen ikke kunne anses som en krenkelse av artikkel 3, da det på det tidspunktet klagerne ble sendt ut ikke var forut beregnelig at de ville bli utsatt for krenkelser. Ut fra dette ser det ut til at kravene ligger nært opp til en sannsynlighetsovervekt, det kan i alle fall sies det kreves mye før faren anses som reell.

¹⁸⁹ Eur. Court Case of H.L.R v France, judgement of 29 April 1997

¹⁹⁰ Ibid par 34

¹⁹¹ Retten til vern som flyktning, Terje Einarsen, Bergen 2000 kap 3 side 439

¹⁹² Vilvarajah par 111, se note 78

Ut fra Domstolens uttalelser i H.L.R saken, må hvorvidt det er forutberegnelig at faren faktisk skal inntreffe, avgjøres ut fra alle relevante momenter i saken, som foreligger på domstidspunktet, jfr uttalelsen;

” the court will asses all the material placed before it.”¹⁹³

Imidlertid må det, som drøftelsen nedenfor vil vise, gjøres et skille mellom de tilfeller der klageren fortsatt oppholder seg i utsenderstaten og de tilfeller der vedkommende allerede er sendt ut.

3.2.4 Tidspunktet for risikovurderingen

Hvilket tidspunkt skal legges til grunn for risikovurderingen for om faren faktisk er reell? Hovedpunktene vil kort bli behandlet fordi dette kan være av stor betydning i forhold til hvordan vurderingene overfor vil falle ut.

Det er ikke sikkert at det foreligger real risk på ethvert tidspunkt.

Det må være et skjæringstidspunkt for vurderingen som ligger fram i tid. Det er hensiktsmessig å skille mellom de tilfeller der klageren allerede er sendt ut av landet, og de tilfeller hvor vedkommende fortsatt oppholder seg i senderstaten.

3.2.4.1 Klageren er sendt ut av landet

I Cruz Varas saken var klageren allerede sendt ut av landet og det hadde dukket opp nye opplysninger etter at han ble sendt ut av Sverige.

På bakgrunn av mannens påstand om brudd på artikkel 3 i mottakerlandet uttalte domstolen:

” Since the nature of the Contracting States` responsibility under Article 3 in cases of this kind lies in the act of exposing an individual to the risk of ill-treatment, the existence of the risk must be assessed primarily with reference to those facts which were known to the contracting state at the time of the expulsion; the court is not precluded, however, from having regard to information which comes to light subsequent to the expulsion. This may be of value in confirming or refuting the appreciation that has

¹⁹³ H.L.R. par 37, se note 89

been made by the Contracting Party or the well-foundedness or the otherwise of an applicants' fears.”¹⁹⁴

En ser altså at Domstolen ved vurderingen av om det foreligger en ”reell” fare ser hen til situasjonen på utsendelsestidspunktet. Det er dermed de opplysningene som på dette tidspunktet foreligger som skal ligge til grunn for vurderingen av om det foreligger en ”reell” fare, samt eventuelle nye opplysninger måtte dukke opp for Domstolen som kan belyse utsenderstatens vurderinger. Det ville vært vanskelig for utsenderstaten dersom tidspunktet for vurderingen skulle skyves lenger fram i tid, da det hele vil være en spekulasjon i framtidige hendelser. Utsenderstaten bør ikke holdes ansvarlig for hendelser de ikke kunne ha forutsett ut fra de opplysninger de hadde da vedtak om utvisning ble fattet.

3.2.4.2 Klageren er fortsatt i utsenderstaten

Hvilket tidspunkt skal legges til grunn for vurderingen dersom klageren fortsatt oppholder seg i senderstaten? I Chahal saken uttalte Domstolen:

“Since he has not yet been deported, the material point in time must be that of the Court's consideration of the case. It follows that, although the historical position is of interest in so far as it may shed light on the current situation and its likely evolution, it is the present conditions which are decisive.”¹⁹⁵

En ser at Domstolen legger til grunn at det er de opplysninger som foreligger for Domstolen når den får saken som er avgjørende for risikovurderingen jfr ”it is the present conditions which are decisive.”. Domstolen uttalte det samme i H.L.R saken.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Cruz Varas par 76

¹⁹⁵ Chahal par 86

¹⁹⁶ Se punkt 3.1.2

4 OPPSUMMERING/KONKLUSJON

Det jeg ville klarlegge i denne avhandlingen var innholdet i forbudet mot utvisning etter EMK artikkel 3. Mer presist hva som ligger i kravet til "real risk" for behandling i strid med bestemmelsen. I "real risk" ligger det et krav til reell fare. Det er vanskelig å si noe helt konkret om når dette kravet generelt er oppfylt. Domstolens praksis viser at kravet til real risk er et sammensatt og strengt krav, noe som også tilsies av hensyn til Konvensjonsstaten. Det bør kreves mye før en stat blir ansvarlig for handlinger som begås utenfor dens territorium. Domstolens praksis viser at det skal en del til kravet er oppfylt. Domstolens vurdering av reell fare er en konkret vurdering av en rekke momenter. Jeg har forsøkt å klarlegge hvilke momenter Domstolen ser hen til i sin vurdering og hvilken betydning disse har for om faren anses som reell.

Jeg har funnet ut at forbudet mot utvisning også gjelder der faren stammer fra ikke-statlige aktører. Altså gjelder forbudet uavhengig av farens opphav. Imidlertid viser praksis at vurderingene blir noe annerledes der det er tale om ikke-statlige aktører. Blant annet stilles det et krav til at myndighetene i mottakerlandet ikke kan gi klageren beskyttelse mot eventuelle krenkelser. At dette er et moment som får betydning i vurderingen av om faren er reell samsvarer godt med hensynet bak artikkel 3 om å verne individet mot krenkelser.

Praksis viser at for at kravet til "real risk" skal være oppfylt er det ikke tilstrekkelig at det generelt er uroligheter i mottakerlandet. Den som utvises må være mer utsatt enn befolkningen generelt er i det landet han tenkes utvist til. Og det kan se ut til at dersom en person tilhører en spesielt utsatt gruppe vil dette tale sterkt i retning av at det foreligger real risk for behandling i strid med artikkel 3. Men som nevnt, vil det ikke foreligge "real risk" dersom offentlige myndigheter i mottakerlandet kan beskytte vedkommende mot krenkelser. Tidligere krenkelser ser ut til å være relevant for Domstolens vurderinger av om det foreligger "real risk", men det ser ut til at dette er tilfelle der den farefulle situasjonen i det landet vedkommende tenkes utvist til, fortsatt foreligger. I slike saker kan de tidligere krenkelsene være med på å kaste lys over den reelle situasjon for klageren ved en eventuell retur. Ellers vil

de tidligere krenkelsene sannsynligvis ikke tillegges stor vekt dersom situasjonen i mottakerlandet er i positiv endring, noe som ofte viser at klagerens personlige situasjon også er forbedret. Dersom situasjonen i mottakerlandet ikke lenger er slik at vedkommende er i risiko vil ikke kravet til ”real risk” være oppfylt.

Praksis viser at Domstolen i sin vurdering av situasjonen i mottakerlandet i visse tilfeller vektlegger utsenderstatens egne vurderinger. Det kan se ut til at utsenderstatens vurderinger får betydning i de tilfeller der staten har god kunnskap og erfaring med forholdene i mottakerlandet, slik som vi så i Cruz Varas-saken. Praksis viser at også andre organisjoners rapporter vil ha betydning for å belyse hvordan forholdene i mottakerlandet vil være for personen som eventuelt skal sendes ut.

Det at det er fremsatt trusler mot klageren vil heller ikke automatisk tilsi at det foreligger ”real risk” for behandling i strid med bestemmelsen. Praksis viser at truslene må ses i sammenheng med hvordan klagerens situasjon i mottakerlandet vil være ved en eventuell utsendelse. Det samme ser ut til å gjelde klagerens subjektive frykt for nye krenkelser. Alene vil ikke dette være avgjørende. Dette viser igjen at vurderingen av kravet til reell fare er sammensatt av flere momenter som må ses i sammenheng.

Det som imidlertid er interessant er at det kan se ut til at det i visse tilfeller stilles et krav til farens innhold slik som i *D v. the United Kingdom*, hvor det ikke direkte fantes en overgriper. Faren skrev seg fra dårlig forhold i mottakerstaten. Praksis viser at det skal veldig mye til før dette kravet er oppfylt slik vi så i *Bensaid v. the United Kingdom*.¹⁹⁷

Der ser ut til at Domstolen stiller et særdeles strengt krav til at det foreligger eksepsjonelle omstendigheter i saken, for at kravet til real risk anses oppfylt i slike tilfeller.

Slik jeg tolker den praksisen som er gjennomgått i avhandlingen er det en høy terskel for å nå opp til kravet ”real risk” i den enkelte situasjon. Det skal altså en del til før en utvisning er forbudt etter artikkel 3.

Det ser ut til at Domstolen for hvert enkelt tilfelle en veldig konkret og samlet vurdering av den foreliggende sak. I de tilfeller der det er tale om en direkte overgriper, er det den aktuelle klagerens personlige situasjon i mottakerlandet som må vurderes, sett i sammenheng med den generelle situasjonen i landet.

I tilfeller hvor det ikke foreligger tidligere krenkelser eller er snakk om direkte overgrep vil kravet til real risk stille seg noe annerledes og det er vanskelig å konkret trekke noen

¹⁹⁷ Se punkt 3.2.2

konklusjoner med hensyn til når kravet er oppfylt og hva Domstolen generelt vil anse som relevante momenter. Som vi så i Soering-saken¹⁹⁸ ble det slik jeg ser det, gjort en slags sannsynlighetsvurdering av om klageren ville bli idømt dødsstraff. Domstolen kom til at det var reell fare dødsstraff og la i sin vurdering blant annet vekt på hvilken holdning myndighetene i mottakerlandet hadde til saken. Dette taler i retning av at Domstolen anser det som et relevant moment å se hen til hvordan myndighetene i mottakerlandet vil forholde seg til den faren. I soering-saken ble faren ansett som reell, blant annet fordi myndighetene hadde uttalt at de ville gå sterkt inn for å få ilagt dødsstraff.

¹⁹⁸Soering par 98 Soering-saken ble omtalt i punkt 3.2.2.

5 Litteraturliste

Alleweldt, Ralf :

Protection Against Expulsion Under Article 3 of the European Convention on Human Rights.
European Journal of international law 1993 Vol 2 Nr 3, side 360-376

Aall, Jørgen:

Rettergang og menneskerettigheter. Universitetsforlaget, 2 opplag. Oslo 1996-ISBN 82-00-22415-5

Addo, Michael K. and Nicholas Grief:

Does Article 3 of the European Convention on Human Rights Enshrine Absolute Rights?
European Journal of international law 1998 vol 9 Nr 3 side 510-524

Dijk, P.van , G.J.H van Hoof:

Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Hague, Netherlands:
Kluwer Law International 1998. ISBN 90-411-0598-0

Einarsen, Terje:

Retten til vern som flyktning. Cicero Publishing, Bergen 2000. ISBN 82-995566-0-0

Elgesem, Frode:

Tolkning av Emk. Lov og rett Nr 4-5 2003 side 203

Emberland, Marius:

Det eksterrielle vernet i Emk artikkel 3- En oppdatering.

Jussens venner 1999 Nr 1

Emberland, Marius:

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 3- Elementer til forståelse av
bestemmelsen.

European Journal of international law 1998 Nr 1

Erdal, Ugur:

Article 3 of the European Convention on Human Rights- World Organisation Against Torture
2006. ISBN 2-88477-131-x

Gomian ,Donna, David Harris, Leo Zwaak:

Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter. Strasbourg: Council of Europe publishing 1996. ISBN 92-871-29568

Jacobs and White:

European Convention on Human Rights. Oxford university press 4 utg 2006

Ludvigsen, Anne Grete:

Vernet om livet og det internasjonale forbud mot tortur. Institutt for offentlig rett.

Universitetet i Oslo 2003. Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 2/2004

Mirmotahari, Amir:

EMK og mellomprivatekonflikter. Statsansvar for mellomprivate konflikter etter Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen. Cappelen forlag, Oslo 2007

Møse, Erik:

Menneskerettigheter. Cappelen forlag Oslo 2002. ISBN 82-02-19801-1

Opsahl; Torkel:

Internasjonale menneskerettigheter- en innføring. Unipub kompendier 2 utg. 1996

Ruud, Morten Geir Ulfstein og Ole Fauchald:

Utvalgte emner i folkerett. Tano Aschehoug 1997. ISBN 85-518-34082

Starmer, Keir:

European Human Rights Law. Legal Action Group London1999. ISBN 0-905099-77-x

6 Domsregister

Praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen;

Ahmed v. Austria, judgement of 17 December 1996, Reports of judgements and decisions 1996 side 2195

Bensaid v the United Kingdom, judgment of 6 May 2001(foreløpig upublisert, saksnummer: 44599/98)

Chahal v. The United Kingdom , judgement of 15 November 1996, Reports of judgement and decisions 1996 side 1831

Costello Roberts, judgement of 25 March 1993, Series A 247-C

Cruz Varas and Others v. Sweden, judgement of 20 March 1991, Series A 201

D v. the United Kingdom, judgment of 2 May 1997, Reports of judgment and decisions 1997 side 777

Golder v. The United Kingdom, 1975 Series A 18

Hilal v. The United Kingdom, judgement of 6 June 2001(foreløpig upublisert)

H.L.R v. France, judgment of 29 April 1997, Reports of judgements and decisions side 745

Ireland v. The United Kingdom, judgement of 18 January 1978, Series A 25

N v. Finland, judgement of 26 July 2005(foreløpig upublisert, saksnummer: 38885/02)

Nsona v the Netherlands, judgment of 15 November 1996 Reports of judgments and decisions side 2195

Salah Sheekh v. The Netherlands, judgement of 11 March 2007(foreløpig upublisert, saksnummer: 1948/04)

Soering v. The United Kingdom, judgement of 7 May 1989, Series A 161

Tyrer v. The United Kingdom, judgement of 25 April 1878, Series A 26

Vilvarajah and Others v. The United Kingdom, judgement of 30 October 1991, Series A 215

